

**TAARIFA YA MWAKA YA SHUGHULI ZA KAMATI YA KUDUMU
YA BUNGE YA NISHATI NA MADINI KWA KIPINDI CHA
JANUARI, 2021 HADI FEBRUARI, 2022**

*[Imetolewa chini ya Kanuni ya 136 (15) ya Kanuni za Kudumu za
Bunge, Toleo la Juni, 2020]*

YALIYOMO

YALIYOMO	i
SEHEMU YA KWANZA	1
1.0 UTANGULIZI.....	1
1.1 Muundo na Majukumu ya Kamati	1
1.3 Njia na Mbinu Zilizotumika.....	3
SEHEMU YA PILI	4
2.0 SHUGHULI ZILIZOTEKELEZWA NA UCHAMBUZI WA YALIYOBAINIKA	4
2.1 Ziara za ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo 2020/2021	4
2.2 Maoni na Ushauri wa Jumla kuhusu Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo kwa mwaka wa Fedha 2020/2021	12
2.3 Kupokea, kuchambua na kujadili Taarifa ya utekelezaji wa bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2020/2021 na mwelekeo wa bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2021/2022;	12
2.4 Kupokea, kuchambua na kujadili Taarifa za utendaji wa Wizara na Taasisi inazozisimamia;	14
2.4.1 Wizara ya Nishati	15
2.4.2 Wizara ya Madini	38
2.5 Semina za mafunzo.....	44
SEHEMU YA TATU	52
3.0 MAONI NA MAPENDEKEZO	52
3.1 Maoni ya Jumla.....	52
3.2 Mapendekezo	53
3.2.1 Wizara ya Nishati.....	53
3.2.2 Wizara ya Madini	61
SEHEMU NNE	66
4.0 HITIMISHO NA KUFUNGA HOJA.....	66
4.1 Shukrani.....	66
4.2 Hoja.....	68

SEHEMU YA KWANZA

1.0 UTANGULIZI

Mheshimiwa Spika, awali ya yote na kwa niaba ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Nishati na Madini napenda kuchukua fursa hii kukupongeza sana Mhe. Dkt Tulia Ackson (Mb) kwa kuchaguliwa kuwa Spika wa Nane wa Bunge letu. Tunakuomba kila la kheri katika utekelezaji wa majukumu yako na tunakuahidi ushirikiano wa kutosha. Aidha, tunampongeza Mhe. Mussa Azzan Zungu (Mb) kwa kuchaguliwa kuwa Naibu Spika wa Bunge letu, naye tunamuomba kila lililojema na tunamuahidi ushirikiano pia.

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 136 (15) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni, 2020, naomba kuchukua fursa hii kukushukuru tena kwa kunipa fursa hii adhimu ya kuwasilisha mbele ya Bunge lako Tukufu Taarifa ya kwanza ya Mwaka ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Nishati na Madini kuhusu utekelezaji wa Majukumu na shughuli za Kamati kwa kipindi cha kuanzia Januari 2021 hadi Februari 2022.

1.1 Muundo na Majukumu ya Kamati

Mheshimiwa Spika, Muundo wa Taarifa hii umezingatia matakwa ya Kanuni ya 142 ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni, 2020. Hivyo basi, Taarifa hii imegawanyika katika Sehemu nne zifuatazo:-

- a) Sehemu ya Kwanza ni Utangulizi wenye kueleza Muundo, Majukumu ya Kamati na kuainisha shughuli zilizotekelezwa na Kamati;

- b) Sehemu ya Pili inaeleza kuhusu namna Kamati ilivyotekeleza Majukumu yake na yaliyobainika wakati wa utekelezaji huo;
- c) Sehemu ya Tatu inatoa Maoni, Ushauri na Mapendekezo ya Kamati; na
- d) Mwisho ni Hitimisho la Taarifa

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa majukumu ya Kamati, Nyongeza ya Nane 6 (9) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni, 2020 imeipa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Nishati na Madini jukumu la kusimamia shughuli za Wizara zifuatazo:-

- a) Wizara ya Nishati; na
- b) Wizara ya Madini.

1.2 Msingi wa Utekelezaji wa Shughuli za Kamati

Mheshimiwa Spika, msingi wa utekelezaji wa majukumu ya Kamati za Kudumu za Bunge unatokana na ukweli kuwa Tanzania ni nchi inayofuata misingi ya demokrasia na haki ya kijamii ambapo Serikali inawajibika kwa wananchi kwa ajili ya ustawi wao ambapo inasisitizwa umuhimu wa wananchi kushiriki katika shughuli za Serikali yao.¹ Bunge likiwa ni chombo cha uwakilishi wa wananchi, linatekeleza jukumu hilo kwa niaba yao. Aidha, Bunge limepewa mamlaka ya kuunda Kamati za aina mbaimbali kwa kadiri litakavyoonekana inafaa kwa ajili ya utekelezaji bora wa madaraka yake.² Ni kwa msingi huo; Kamati za Bunge zimeundwa ikiwemo Kamati ya Nishati ya Madini kwa ajili ya kurahisisha utekelezaji bora wa majukumu ya Bunge.

Mheshimiwa Spika, Nyongeza ya Nane, 7 (1) (a-d) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni 2020 imeainisha

¹ Ibara ya 8 ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, 1977

² Ibara ya 96 (1) ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, 1977

Majukumu ya Kamati za Kudumu za Bunge ikiwemo Kamati ya Nishati na Madini kuwa ni pamoja na:-

- a) Kushughulikia Bajeti ya Wizara inazosisimamia;
- b) Kushughulikia Miswada ya Sheria na Mikataba inayopendekezwa kuridhiwa na Bunge iliyo chini ya Wizara inazosisimamia;
- c) Kushughulikia Taarifa za utendaji za kila mwaka za Wizara hizo pamoja Taasisi zilizo chini yake; na
- d) Kufuatilia utekelezaji wa majukumu ya Wizara hizo.

1.3 Njia na Mbinu Zilizotumika

Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha shughuli za Kamati zinatekelezwa kikamilifu, kwa ufanisi na kwa mujibu wa Katiba, Kanuni za Bunge na kwa kuzingatia ustawi wa wananchi ambao ndiyo tunawawakilisha, Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Nishati na Madini ilitumia mbinu na njia mbalimbali katika kutekeleza majukumu yake. Njia hizo ni kama ifuatavyo:-

- a) Vikao vya kupokea, kuchambua na kujadili Taarifa za Wizara na Taasisi zake kwa lengo la kufahamu utendaji wao, mafanikio na changamoto wanazokumbana nazo;
- b) Ziara za ukaguzi wa maeneo na miradi mbalimbali ya maendeleo kwa lengo la kujiridhisha hatua iliyofikiwa katika utekelezaji, mafanikio na changamoto; na
- c) Semina za mafunzo kwa lengo la kujenga uelewa wa wajumbe wa Kamati.

2.0 SHUGHULI ZILIZOTEKELEZWA NA UCHAMBUZI WA YALIYOBAINIKA

Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha kuanzia Januari 2021 hadi Februari 2022, Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Nishati na Madini ilipata fursa ya kutekeleza majukumu yake mbalimbali ambayo imepewa kwa mujibu wa Kanuni za Kudumu za Bunge. Shughuli ambazo Kamati imezitekeleza kwa kipindi hicho ni kama ifuatavyo:-

- a) Kufanya Ziara za ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo iliyotengewa fedha kwa Mwaka wa Fedha 2020/2021;³
- b) Kupokea, kuchambua na kujadili Taarifa ya utekelezaji wa bajeti za Wizara ya Nishati na Wizara ya Madini kwa Mwaka wa Fedha 2020/2021 na mwelekeo wa bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2021/2022;⁴
- c) Kupokea, kuchambua na kujadili Taarifa za utendaji wa Wizara ya Nishati na Wizara ya Madini na Taasisi zinazozisimamia;⁵
- d) Kushiriki Semina na Warsha za mafunzo.

Mheshimiwa Spika, maelezo ya kina kuhusu shughuli hizo zilizotekelezwa na Kamati na uchambuzi wa yaliyobainika ni kama ifuatavyo:-

2.1 Ziara za ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo 2020/2021

Mheshimiwa Spika, Kwa kuzingatia matakwa ya Kanuni ya 117 (1) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni 2020, Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Nishati na Madini

³ Kanuni ya 117 (1) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni 2020

⁴ Kanuni ya 117 (2) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni 2020

⁵ Nyongeza ya Nane (7) (1) (c) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni 2020

ilipanga kufanya Ziara ya Ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo ipatayo Nane (8) katika Mikoa mitano ya Pwani, Manyara, Mwanza, Geita na Kagera. Hata hivyo, kufuatia kifo cha aliyekuwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania Mhe. Dkt. John Pombe Joseph Magufuli mnamo tarehe 17 Machi 2021, Kamati ilifanikiwa kukagua miradi mitano iliyopo katika Mkoa wa Pwani, Manyara, Geita na Mwanza. Aidha, Miradi mingine mitatu iliyopo katika Mkoa wa Geita na Kagera ilitembelewa na kukaguliwa na Kamati Mwezi Septemba 2021 na maelezo yake yapo kwenye Taarifa hii.

Mheshimiwa Spika, Miradi iliyotembelewa na kukaguliwa na Kamati Mwezi Machi 2021 na Taarifa zake za kina kuwasilishwa Bungeni wakati wa Mkutano wa Tatu wa Bunge wa Bajeti ulioanza Mwezi Aprili 2021 ni kama ifuatavyo:-

- a) Mradi wa Kufua Umeme wa Julius Nyerere (Julius Nyerere Hydro Power Project -JNHPP (Stieglers' Gorge) 2,115 MW;
- b) Miradi ya Usambazaji Umeme Vijijini katika Wilaya ya Sengerema, Mwanza;
- c) Mradi wa Soko la Madini – Geita;
- d) Mradi wa Kituo cha Pamoja Mirerani (One Stop Centre) pamoja na Ukaguzi wa Mgodini wa Flynone uliopo Mirerani; na
- e) Mradi wa Kiwanda cha Usafishaji Madini Mwanza (Mwanza Refinery);

Mheshimiwa Spika, kama ilivyoielezwa awali, mnamo Mwezi Septemba 2021, Kamati ilipata fursa ya kukagua jumla ya miradi mitatu ambayo haikuweza kutembelewa awali. Miradi hiyo miwili ipo chini ya Wizara ya Madini, na

mmoja upo chini ya Wizara ya Nishati. Miradi hiyo ni kama ifuatavyo:-

- a) Mradi wa Kikanda wa kuzalisha Umeme wa Maji Rusumo, Kagera;
- b) Mradi wa Kituo cha Mfano cha Wachimbaji Wadogo cha Katente, Bukombe, Geita; na
- c) Mradi wa Kituo cha Mfano cha Uchenjuaji Madini cha Lwamgasa, Geita.

Mheshimiwa Spika, Taarifa kuhusu hatua iliyofikiwa katika Miradi hiyo iliyotembelewa na kukaguliwa na Kamati, mafanikio na changamoto zake ni kama ifuatavyo:-

a) Mradi wa Kikanda wa kuzalisha Umeme wa Maji Rusumo (Regional Rusumo Falls Hydro Electric Project)

Mheshimiwa Spika, Mradi wa kuzalisha umeme wa Maji wa Rusumo (*Regional Rusumo Falls Hydro Electric Project*) unatekelezwa kwa kuzingatia Makubaliano ya Kiserikali ya nchi za Tanzania, Burundi na Rwanda. Mradi unalenga kuzalisha **MW 80** ambapo kila nchi itapata MW 27. Gharama ya mradi ni **Dola za Marekani Milioni 340** sawa na Shilingi **Bilioni 816** za Kitanzania ambazo ni mkopo wa riba nafuu kutoka Benki ya Dunia. Mradi unasimamiwa na Taasisi ya *Nile Equitorial Lakes Subsidiary Action Program Co-ordination Unit* (NELSAP-CU) ambayo imepewa jukumu na nchi wanufaika. Kwa sasa taratibu za kuhamisha majukumu ya usimamizi kutoka NELSAP-CU kwenda Rusumo Power Company Limited (RPCL) ambayo itaendeleza Mradi huu kwa niaba ya nchi washirika wa mradi zinaendelea.

Mheshimiwa Spika, Wakati Kamati inautembelea mradi huu ulikuwa umefikia **asilimia 81.2**. na ilielezwa kuwa ungekamilika Mwezi Disemba, 2021. Hata hivyo,

mradi huu bado haujakamilika na kufikia Disemba 2021 ulikuwa umefikia **asilimia 86.7** na unatarajiwa kukamilika mnamo Mwezi April 2022.

Mheshimiwa Spika, kwa ujumla mradi unahusisha maeneo makuu matatu kama ifuatavyo:-

- i) Ujenzi wa Bwawa na Usimikaji wa Mitambo ya Kuzalisha umeme
- ii) Ujenzi wa Njia za Kusafirisha Umeme kutoka Rusumo hadi Nyakanazi - Tanzania, Gitega - Burundi na Kigali - Rwanda; na
- iii) Utekelezaji wa Miradi ya Kijamii (*Local Area Development Projects*) kama vile Ujenzi wa Vituo vya Afya na Zahanati, Ujenzi wa Maabara, Madarasa, Mabweni, Mabwalo; na Ujenzi wa Miundo mbinu ya Maji pamoja na Kilimo Vitalu.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilielezwa kuwa manufaa ya mradi huu ni kama ifutavyo:-

- i) Kuongeza uwezo wa uzalishaji wa umeme kwa kiwango cha **MW 27** katika Gridi ya Taifa;
- ii) Kuunganisha Mikoa ya Geita, Kagera na Kigoma katika Gridi ya Taifa na hivyo kuboresha huduma ya umeme kwa Mikoa hiyo na hivyo kuongeza wateja wenye umeme wa uhakika;
- iii) Kuchochea uwekezaji zaidi katika sekta ya viwanda ikiwemo uzalishaji wa Madini ya *Nickel* yanayopatikana katika kata ya Bugarama, Wilaya ya Ngara, Mkoani Kagera;
- iv) Kuunganisha upatikanaji wa umeme katika Ukanda wa Afrika Mashariki na hivyo kuimarisha huduma ya upatikanaji umeme; na

- v) Kupunguza gharama kubwa zinazotokana na Uzalishaji umeme kwa kutumia Mafuta hususan katika Mikoa ya Kigoma na Kagera.

Mheshimiwa Spika, pamoja na manufaa hayo, Kamati ilielezwa kuwepo kwa changamoto mbambali zikiwemo:-

- i) Kuchelewa kwa kukamilika kwa mradi kwa muda wa Miezi 22. Awali mradi huu ulikadiriwa kukamilika mnamo Mwezi Februari, 2020. Hata hivyo, mradi ulichelewa kukamilika kwa tarehe hiyo na hivyo kupangiwa tena tarehe mpya ya kukamilishwa Mwezi Disemba, 2021. Aidha, ukamilishaji kwa tarehe hiyo mpya nao haukuwezekana; na kwa sasa mradi huu umepangwa kukamilika ifikapo Mwezi Aprili, 2022. Kuchelewa huku kulichangiwa na Serikali kuchelewa kukabidhi eneo la Mradi (*Site*) kwa wakandarasi kutokana na kuchelewa kulipa fidia kwa wananchi waliopisha maeneo yao;
- ii) Kuchelewa kwa usajili wa Kampuni za Ujenzi na Utoaji wa Huduma;
- iii) Kuchelewa kupatikana kwa msamaha wa kodi ya Ongezeko la Thamani (VAT) na ushuru kwa vifaa vya ujenzi vinavyonunuliwa ndani ya nchi;
- iv) Zuo la Benki ya Dunia la Matumizi ya Baruti (*Blasting*) katika kuchoronga handaki la kupitisha maji (*Head Race Tunnel-HRT*) na eneo la kusimika mitambo ya mradi kwa kipindi cha Miezi 7 kuanzia Mwezi Agosti, 2019 hadi Februari, 2020;
- v) Ulipuaji wa miamba kwa ajili ya kuchoronga handaki la kupitisha maji kufanyika kwa kutumia mikono (*mechanical means*) badala ya baruti kwa

ajili ya kuzingatia usalama wa Wananchi; na hivyo zoezi hilo kuchukua muda mrefu;

- vi) Wakandarasi Wawili (CP-1 na CP-2) kushindwa kukubaliana ratiba ya pamoja ya Utekelezaji wa Mradi (Combined Construction Schedule-CCS);
- vii) Kuwepo kwa janga la UVIKO-19 ambako kumezorotesha utekelezaji wa Mradi kutokana na baadhi ya Wafanyakazi kushindwa kuendelea na kazi kutokana na kufungwa (*Lock-down*) pamoja na ucheleweshaji wa mitambo na vifaa vya mradi kutoka MaTaifa ya Ulaya na Asia;
- viii) Kuongezeka kwa Idadi ya Wananchi wanaodai Fidia katika Orodha ya Wananchi walioathiriwa na Mradi.

b) Mradi wa Kituo cha Mfano cha Wachimbaji Wadogo cha Katente, Bukombe, Geita;

Mheshimiwa Spika, Mradi wa Kituo cha Mfano cha Wachimbaji Wadogo Katente unafadhiliwa na Benki ya Dunia kupitia Mradi ulio chini ya Wizara ya Madini wa Usimamizi Endelevu wa Rasilimali Madini (SMMRP). Uanzishaji wa Mradi huu uligharimu jumla ya **Shilingi Bilioni 1.743** na ulikamilika Mwezi Aprili, 2020.

Mheshimiwa Spika, Lengo kuu la kuanzisha Kituo hiki ni kutoa huduma za uchimbaji na uchenjuaji Madini kwa wachimbaji wadogo wa Madini. Aidha, Kituo hiki kilikusudiwa pia kuendeshwa kama kituo cha kutolea mafunzo kwa wachimbaji wadogo kwa lengo la kuleta mabadiliko katika uendelezaji uchimbaji mdogo ikiwemo kuongeza uzalishaji na kipato kwa mchimbaji mdogo.

Mheshimiwa Spika, kituo kimekuwa na manufaa mbalimbali tangu kuanzishwa kwake ikiwa ni pamoja na

kutoa huduma za uchenjuaji mbale na ukamatishaji wa dhahabu kwa wachimbaji wadogo wapatao 44 ambao wamezalisha kiasi cha **gramu 15,697.30** za dhahabu zenye thamani **ya Shilingi Bilioni 1.963**; kutoa malipo ya Shilingi **Milioni 143.3** ya mrabaha, ada ya ukaguzi wa madini, na tozo ya Halmashauri kwa Wilaya za Bukombe na Geita na kupata mapato ya Shilingi **Milioni 140.5** kutokana na huduma zilizotolewa kwa wachimbaji wadogo.

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa changamoto, Kamati imebaini changamoto kuu mbili ambazo ni:-

- i) Upungufu wa vifaa na mitambo kwa ajili ya kuweza kukidhi mahitaji ya wachimbaji wadogo ambayo yanaongezeka kila wakati; na
- ii) Athari za kimazingira na kiafya kwa wananchi wanaoishi pembezoni mwa mradi

c) Mradi wa Kituo cha mfano kwa wachimbaji wadogo cha Lwamgasa

Mheshimiwa Spika, Mradi huu wa Kituo cha wachimbaji wadogo cha Lwamgasa kama ulivyokuwa Mradi wa Katente, nao unafadhiliwa na Benki ya Dunia kupitia Mradi wa Usimamizi Endelevu wa Rasilimali Madini (SMMRP) ulio chini ya Wizara ya Madini. Gharama za mradi wa Kituo ni Shilingi **Bilioni 1.519** na utekelezaji wake unahusisha shughuli za Uchimbaji, Uchenjuaji, uuzaji na usambazaji wa Kemikali, Mafunzo kwa vitendo na ushauri kwa wachimbaji wadogo wa madini pamoja na usimamizi kwa wachimbaji wadogo wa madini.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilielezwa umuhimu na manufaa ya mradi huu kama ifuatavyo:-

- i) Kutoa huduma za Uchenjuaji Madini kwa wachimbaji wadogo ambapo wachimbaji wapatao 11

walipeleka mbale za dhahabu tani zipatazo 616 kwa ajili ya uchakataji katika mtambo wa CIP;

- ii) Mafunzo kwa wadau mbalimbali wa masuala ya Madini wapatao 462 yametolewa;
- iii) Elimu kuhusu athari ya matumizi ya Zebaki na kuhifadhi mazingira imetolewa kwa wachimbaji kwa kushirikiana na Wataalamu kutoka Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira, NEMC na Tume ya Madini; na
- iv) Shughuli za uchimbaji wa Madini katika kituo zimeendelea kuboreshwa.

Mheshimiwa Spika, pamoja na kazi nzuri na manufaa ya mradi, Kamati imebaini uwepo wa changamoto zifuatazo:-

- i) Ukoefu wa takwimu za mapato yanayotokana na huduma mbalimbali zinazotolewa kwa wananchi na watu wanaohudumiwa na kituo na hivyo kuwepo uwezekano wa kupoteza Mapato ya Serikali;
- ii) Kituo kinaendeshwa kwa kutokuzingatia misingi ya biashara ya uendeshaji wa vituo vya namna hii;
- iii) Ukoefu wa uwiano sahihi wa mitambo iliyopo na wigo wa kazi zinazotekelezwa na Kituo;
- iv) Kituo kukosa Watumishi wa kada ya Utawala na Uhasibu watakao ongeza tija na ufanisi katika utekelezaji wa shughuli za kituo; na
- v) Upungufu wa Vifaa na Mitambo ya uendeshaji wa kituo inayokidhi mahitaji ya wachimbaji wadogo wa Madini.

2.2 Maoni na Ushauri wa Jumla kuhusu Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo kwa mwaka wa Fedha 2020/2021

Mheshimiwa Spika, kufuatia yaliyobainika katika ukaguzi wa miradi ya maendeleo, Kamati ilitoa maoni yafuatayo:-

- i) Kipaumbele cha ajira katika Miradi yote iliyokaguliwa iwe inazingatia fursa sawa za Kijinsia ili kujenga uwezo na ustawi wa makundi maalumu katika Jamii hasa Wanawake na Watu wenye ulemavu;
- ii) Katika kuendeleza Vituo vya Katente na Lwamgasa thamani ya uwekezaji izingatiwe (Value for money);
- iii) Mradi wa Katente ufanyiwe maboresho kwenye maabara kwa kuongeza vifaa;
- iv) Tozo maalum zianzishwe katika vituo vya Lwamgasa na Katente ili wachimbaji wadogo waweze kuchangia gharama; na
- v) Serikali ifanye jitihada za kutosha kujenga uwezo wa wachimbaji wadogo kwa kutengeneza mazingira wezeshi kwa wachimbaji wadogo kupata mikopo yenye riba nafuu katika mabenki ili kuwekeza kwa ufanisi katika Sekta ya Madini.

2.3 Kupokea, kuchambua na kujadili Taarifa ya utekelezaji wa bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2020/2021 na mwelekeo wa bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2021/2022;

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 117 (2) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni 2020, mara baada ya ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo, Kamati ilipokea, ilichambua na kujadili Taarifa za utekelezaji Maoni, Ushauri na Mapendekezo ya Kamati na Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2020/2021; pamoja na makadirio ya mapato na matumizi ya Wizara inazosisimaa kwa Mwaka wa Fedha 2021/2022.

Mheshimiwa Spika, katika vikao hivyo, Kamati ilipata wasaa mzuri wa kuchambua, kuhoji na kujadili utekelezaji wa Bajeti ya Wizara inazosisimamia kwa Mwaka wa Fedha 2020/2021. Aidha, Kamati ilipata wasaa wa kuchambua, kuhoji, kujadili na hatimaye kutoa maoni, ushauri na mapendekezo muhimu kwa Bajeti za Wizara hizo mbili zilizo chini ya usimamizi wa Kamati kwa Mwaka wa Fedha 2021/2022.

Mheshimiwa Spika, Taarifa za kina za Uchambuzi wa Bajeti za Wizara hizo zinazosimamiwa na Kamati pamoja na maoni, ushauri na mapendekezo ya Kamati ziliwasilishwa katika Mkutano wa Tatu wa Bajeti uliomalizika Mwezi Juni, 2021.

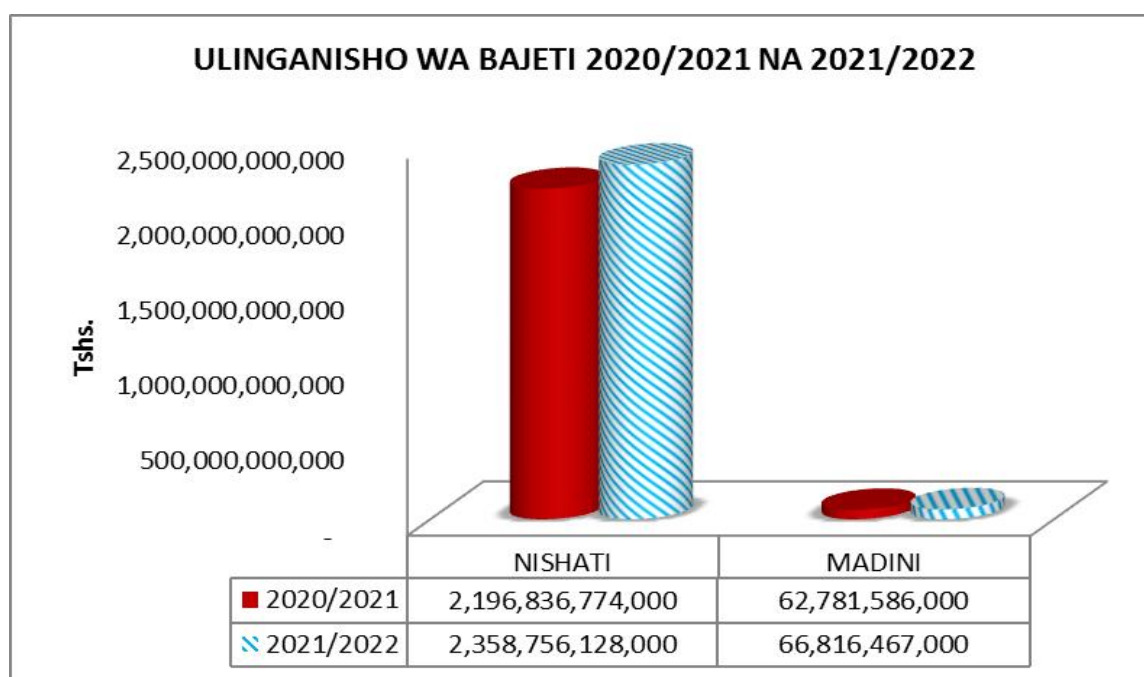
Mheshimiwa Spika, Kwa ufupi katika uchambuzi wake Kamati ilibaini yafuatayo kuhusu Bajeti za Wizara hizo mbili:-

- i) Bajeti ya Wizara ya Nishati (Fungu 58) imeongezeka kutoka **Shilingi 2,196,836,774,000/=** Mwaka 2020/2021 hadi kufikia **Shilingi 2,385,980,809,000/=** mwaka 2021/2022 sawa na ongezeko la **asilimia 8.6**. Aidha, fedha za kutekeleza miradi ya maendeleo ni **Shilingi 2,358,756,128,000/=** sawa na **asilimia 98.85** ya Bajeti yote ya Wizara kwa mwaka 2021/2022. **Kamati inapongeza sana jitihada hizi.**
- ii) Bajeti ya Wizara ya Madini (Fungu 100) kwa mwaka wa fedha 2021/2022 ni **Shilingi 66,816,467,000** ikilinganishwa na **Shilingi 62,781,586,000** zilizoidhinishwa na Bunge katika Mwaka wa Fedha 2020/2021 sawa na ongezeko la **Shilingi 4,034,881,000/=** ambayo ni sawa na **asilimia 6**. Kati ya Fedha hizo **Shilingi 51,816,467,000/=** sawa na **asilimia 77.55** ya Bajeti yote zimetengwa kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida na **Shilingi 15,000, 000,000.00** sawa na **Asilimia 22.45** ya

Bajeti yote ni kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo. **Uchambuzi wa Kamati ulibaini kuwa ongezeko hili la fedha linatokana na kuongezeka kwa fedha za Miradi ya Maendeleo pamoja na Fedha za Matumizi ya Kawaida.**

Mheshimiwa Spika, muonekano wa Bajeti ni kama inavyoonekana kwenye Kielelezo Na.1

Kielelezo Na. 1

Chanzo: Randama za Wizara za Machi 2022 na usanifu wa Kamati

2.4 Kupokea, kuchambua na kujadili Taarifa za utendaji wa Wizara na Taasisi inazosisimamia;

Mheshimiwa Spika, Katika vikao vya Kamati vilivyofanyika Mwezi Agosti 2021, Oktoba 2021 na Februari 2022, Kamati ilipokea, ilichambua na kujadili Taarifa za Utendaji wa Wizara ya Nishati, na Wizara ya Madini pamoja na Taasisi za Wizara hizo kama ifuatavyo:-

2.4.1 Wizara ya Nishati

Mheshimiwa Spika, Kwa Wizara ya Nishati, Kamati ilipokea, ilijadili na kuchambua taarifa zifuatazo:-

a) Utekelezaji wa Miradi ya REA III Mzunguko wa Pili

Mheshimiwa Spika, Miradi ya REA III Mzunguko wa Pili inatekelezwa katika Mikoa 24 ya Tanzania Bara wenye jumla ya mafungu (Lot) 39 inayohusisha kupeleka umeme kwenye Vijiji 3,448 kwa ujenzi wa miundombinu ya msongo wa kati wenye urefu wa kilomita 28,297, kujenga miundombinu ya msongo mdogo yenye kilomita 3,450, kufunga mashine umba 3,452 na kuunganisha wateja wa awali 75,622. Gharama ya mradi inakadiriwa kufikia **Shilingi Trilioni 1.24** na utekelezaji wake unatarajiwa kukamilika ifikapo Mwezi Disemba, 2022 na Juni 2023 kutegemea muda ambao mkandarasi alisaini mkataba wake.

Mheshimiwa Spika, katika vikao vya Kamati vilivyofanyika Mwezi huu wa Februari 2022, Kamati ilielezwa kuwa, utekelezaji wa mradi huu unaendelea katika mafungu yote. Kwa sasa Wakandarasi wapo katika hatua ya ununuzi wa vifaa, kuvisafirisha kwenda maeneo ya mradi na kwa baadhi ya maeneo wakandarasi wameanza kusimika nguzo, kuvuta nyaya na kufunga mashine-umba. Ili kuhakikisha kuwa Mradi unafikia malengo yanayokusudiwa, Wakala kwa kutumia fedha za ruzuku kutoka Benki ya Dunia umeajiri Mshauri Mwelekezi (*Consultant*) ambaye ni M/s Mercados Aires International kutoka Hispania kwa ajili ya kusimamia utekelezaji wa mradi kwa kushirikiana na TANESCO.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitaka kujua hali ya upatikanaji wa vifaa kwani ndiyo nyenzo muhimu katika utekelezaji wa mradi huu na ilielezwa kuwa,

kufikia Oktoba, 2021 zaidi ya viwanda 14 vya nguzo, 6 vya nyaya, 6 vya mashine-umba, 5 vya mita za umeme, 4 vya nguzo za zege, 4 vya viunganishi vimeanzishwa na vinazalisha vifaa ndani ya nchi kwa lengo la kusaidia utekelezaji wa mradi kwa haraka. Hata hivyo, Kamati imebaini uwepo wa changamoto ya viwanda hivi kuzalisha chini ya uwezo wa mitambo (*Installed Capacity*); na hii inatokana na uwezo mdogo wa kifedha wa wamiliki wa viwanda, hali inayosababisha baadhi ya wazalishaji kuhitaji malipo kabla ya kuzalisha vifaa kwa ajili ya kuagiza malighafi kutoka nje ya nchi.

Mheshimiwa Spika, kwa ujumla hali ya upatikanaji wa vifaa kufikia Oktoba 2021 ilikuwa kama ifuatavyo:-

- i) Viwanda vya nguzo za miti (14) vya ndani vina uwezo wa kuzalisha nguzo 3,766,000 kwa mwaka wakati uhitaji wa nguzo za miti katika miradi inayotekelezwa na REA pamoja na TANESCO kwa mwaka ni nguzo 1,530,000 tu sawa na **asilimia 40.6** tu ya uwezo wa uzalishaji;
- ii) Viwanda vya nguzo za zege vipo vinne (4) na vina uwezo wa kuzalisha nguzo 690,000 kwa mwaka wakati mahitaji halisi ya nguzo za zege katika miradi ya TANESCO na REA ni 200,000 tu kwa mwaka sawa na **asilimia 28.9** ya uwezo wa uzalishaji;
- iii) Viwanda (6) vya mashine - umba (*Transformer*) vyenye uwezo wa kuzalisha mashine-umba 31,200 kwa mwaka wakati mahitaji halisi katika miradi ya REA na TANESCO kwa mwaka ni 11,000 tu sawa na **asilimia 35.2** ya uwezo wa uzalishaji; na
- iv) Viwanda vya Mita (6) vina uwezo wa kuzalisha mita 3,000,000 kwa mwaka wakati mahitaji katika miradi

ya REA na TANESCO kwa mwaka ni **1,510,000** sawa na **asilimia 50.3** ya uwezo wa uzalishaji.

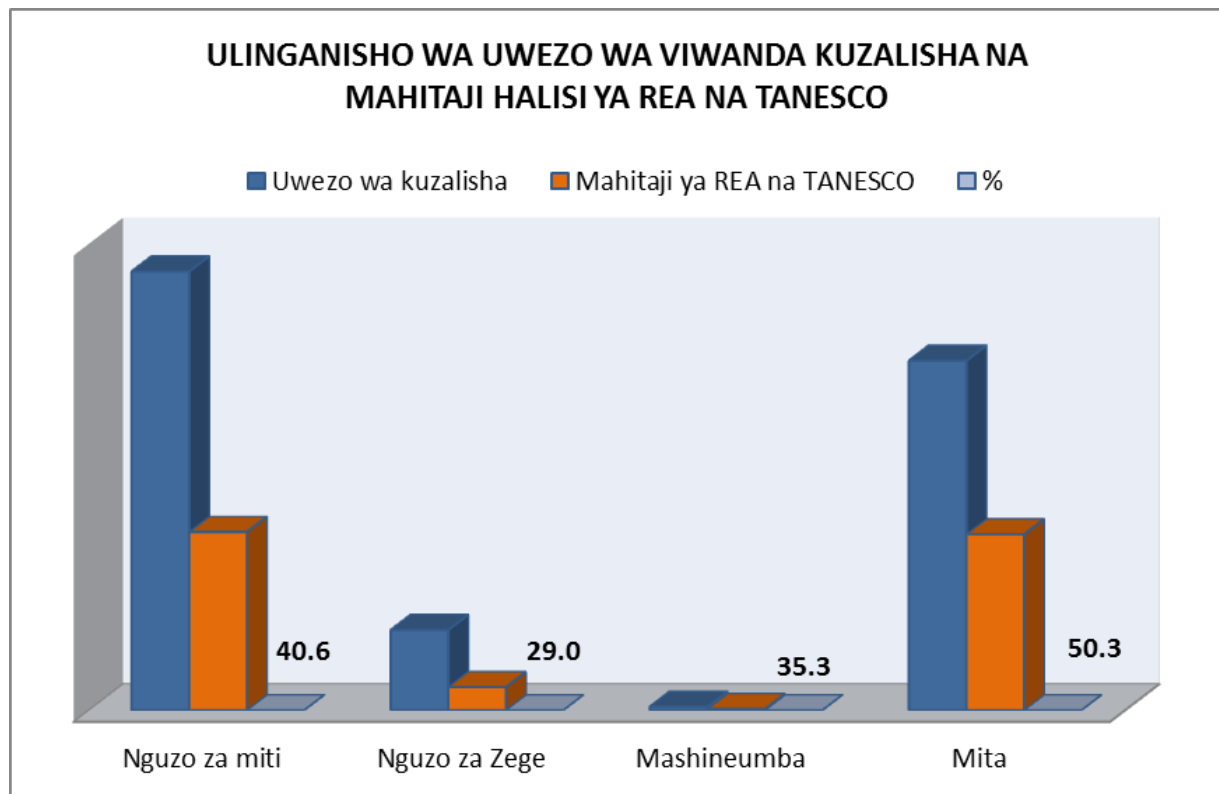
Mheshimiwa Spika, tafsiri ni kuwa uwezo wa viwanda vya ndani unatosheleza mahitaji kama inavyoonekana kwenye **Kielelezo Na. 2**. Changamoto ni uwezo mdogo wa kifedha kwa wenye viwanda katika kuagiza malighafi nje kunakosababisha uzalishaji kuchelewa, na hivyo kuchelewa kwa utekelezaji wa miradi.

Mheshimiwa Spika, pamoja na kazi inayoendelea na mafanikio yaliyopatikana, Kamati imebaini changamoto zifuatazo:

- i) Baadhi ya Wakandarasi wanachelewa kutekeleza miradi waliyopewa na hivyo kuibua manung'uniko kwa wananchi;
- ii) Mgawanyo wa fedha kwa kila Wilaya hauna uhalisia;
- iii) Utekelezaji miradi katika baadhi ya maeneo umekuwa ukiruka baadhi ya vitongoji kitu ambacho husababisha kuanzishwa kwa miradi ya ujazilizi;
- iv) Upungufu wa vifaa vya ujenzi wa miradi ya umeme uliosababishwa na matokeo hasi ya UVIKO 19 katika shughuli za uzalishaji na usafirishaji wa bidhaa kutoka nje ya nchi hususani *accessories* kutoka nje;
- v) Kupanda kwa bei ya vifaa vya ujenzi hususan *aluminium* ambazo zinaagizwa kutoka Dubai;
- vi) Urasimu katika upatikanaji wa vibali na gharama kubwa ya kupitisha miundombinu ya umeme katika maeneo ya Hifadhi za Misit;

- vii) Usalama mdogo wa vifaa na miundombinu iliyokamilika kutokana na vitendo vya hujuma;
- viii) Mabadiliko ya mara kwa mara katika kuongeza wigo wa mradi baada ya usanifu wa awali na kusaini mikataba;
- ix) Mahitaji makubwa ya hitaji la kupeleka miundombinu ya umeme vijijini ukilinganisha na uwezo wa kifedha wa Wakala;
- x) Upatikanaji wa mkuza bila madai ya fidia, ili kuharakisha ujenzi wa miundombinu na kwa gharama nafuu.

Kielelezo Na.2

Chanzo: Taarifa ya REA ya Mwezi Oktoba 2021 na usanifu wa Kamati

b) Shirika la Ugavi la Umeme Tanzania (TANESCO)

Mheshimiwa Spika, kwa vipindi tofauti Kamati ilipokea, ilichambua na kujadili taarifa kutoka Shirika la Ugavi la Umeme Tanzania (TANESCO) kuhusu utekelezaji wa Miradi ya Umeme ya Kimkakati inayotekelezwa na

Shirika, Ukarabati wa vituo vya Kufua Umeme, Hatua iliyofikiwa katika utekelezaji wa Mradi wa kufua Umeme wa Julius Nyerere, na kukatika kwa umeme mara kwa mara kama ifuatavyo:-

i. Utekelezaji wa Miradi ya Umeme ya Kimkakati

Mheshimiwa Spika, Katika mwaka wa fedha 2021/2022 Serikali kwa kushirikiana na washirika wa maendeleo imetenga jumla ya **Shilingi Trioni 1.91**, (kati ya fedha hizo **Shilingi Trilioni 1.793** sawa na **asilimia 93.7** ni fedha za ndani na **Shilingi Bilioni 118** sawa na **asilimia 6.3** ni kutoka kwa Washirika wa Maendeleo) kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya maendeleo inayotekelezwa na TANESCO ikiwemo; JNHPP(MW 2115), Ruhudji (MW 358), Rumakali (MW222), Kinyerezi I Extension (MW 185), njia za kusafirishia umeme KV 400 Julius Nyerere – Dodoma na Kinyerezi kupitia Chalinze , KV 400 Singida- Arusha – Namanga, KV 400 Nyakanazi – Kigoma, KV 220 Rusumo – Nyakanazi na KV 220 Geita – Nyakanazi ambayo inategemea kukamilika kwa nyakati tofauti kulingana na mikataba.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilielezwa kuwa, utekelezaji wa miradi hii umefikia katika hatua mbalimbali, kwa mfano Mradi wa Julius Nyerere kufikia tarehe 31 Disemba 2021 ulikuwa umefikia **asilimia 53.45**, Rusumo **asilimia 86.7** na Kinyerezi I Extension **asilimia 84**.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilielezwa changamoto zifuatazo katika utekelezaji wa miradi hii:-

- a. Kukosekana kwa fedha za kutosha kwa ajili ya utekelezaji wa Miradi;
- b. Kufilisika kwa Mkandarasi wakati wa utekelezaji wa Mradi; na

- c. Kuchelewa kukamilika kwa Miradi kutokana na Mlipuko wa UVIKO- 19.
- d. Mkandarasi kushindwa kufuata Mpango Kazi wa Mradi uliokubalika

ii. **Ukarabati wa vituo vya Kufua Umeme**

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea, ilichambua na kujadili taarifa kuhusu ukarabati wa vituo vya kufua umeme nchini. Kamati ilielezwa kuwa, TANESCO inaendelea kufanya matengenezo ya mitambo ya kufua umeme nchini kwa lengo la kuhakikisha kuwa mitambo hiyo inafanya kazi kulingana na uwezo wake. Kwa ujumla matengenezo hayo yamegawanyika katika aina kuu mbili kwa maana ya Matengenezo ya Kinga (*Preventive Maintenance*) ambayo hufanyika kulingana na ratiba za matengenezo, na Matengenezo Rekebishi (*Corrective Maintenance*) ambayo hufanyika wakati mitambo inapopata hitilafu.

Mheshimiwa Spika, kwa kipindi cha robo ya kwanza ya mwaka wa fedha 2021/2022 matengenezo hayo yamewezesha uwepo wa mitambo (*plant availability*) kwa wastani wa **asilimia 95.7** kwa vituo vya maji ikilinganishwa na kiwango kinachokubalika Kimataifa cha **asilimia 98**. Aidha, kwa upande wa mitambo ya Gesi Asilia na mafuta ni **asilimia 84.91** ikilinganishwa na kiwango cha **asilima 80** kinachokubalika Kimataifa.

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Kamati umebaini uwepo wa changamoto zifuatazo:-

- a. Uhaba wa fedha za kutosha kwa ajili ya kugharamia utekelezaji wa miradi na matengenezo jambo ambalo limekuwa likisababisha kukatika kwa umeme;

- b. Vipuri vingi vinavyotumika kwenye matengenezo vinaagizwa kutoka nje ya nchi na hivyo kusababisha kuchelewa kupatikana kwa wakati; na
- c. Mitambo mingi ni ya muda mrefu na hivyo inahitaji matengenezo ya mara kwa mara.

iii. Hatua iliyofikiwa katika utekelezaji wa Mradi wa Kufua Umeme wa Julius Nyerere wa MW 2115

Mheshimiwa Spika, Mradi wa kufua Umeme wa Julius Nyerere wa **MW 2,115** kwa kutumia maporomoko ya maji ya Mto Rufiji ulianza kutekelezwa rasmi tarehe 15 Juni, 2019. Kamati ilijulishwa kuwa, kufikia tarehe 31 Desemba, 2021 utekelezaji wa mradi katika maeneo yote ulikua umefikia **asilimia 53.25** ambapo kimkataba ulipaswa kuwa umefikia **asilimia 97.38** ukiwa nyuma **kwa asilimia 44.13**

Mheshimiwa Spika, Kamati ilielezwa kuhusu asilimia ya hatua iliyofikiwa katika utekelezaji kwa maeneo makuu manne (4) ikilinganishwa na hatua iliyopaswa kuwa imefikiwa kufikia Mwezi Disemba 2021 kama ifuatavyo;-

- a. Uhandisi na Usanifu (*Engineering*) ambao ni **asilimia 3.84** ya kazi yote katika mradi kufikia Mwezi Disemba 2021 ulipaswa kuwa umefikia **asilimia 3.77** hata hivyo hali halisi ilikuwa ni **asilimia 3.16** ikiwa nyuma kwa **asilimia 0.61**;
- b. Manunuzi (*Procurement*) ambayo ni **asilimia 26.93** ya mradi kufikia Mwezi Disemba 2021 yalipaswa kuwa yamefikia **asilimia 26.85** hata hivyo hali halisi ilikuwa ni **asilimia 12.49** ikiwa nyuma kwa **asilimia 14.36**;

- c. Ujenzi (*Construction*) ambayo ni **asilimia 68.42** ya mradi, kufikia Mwezi Disemba 2021 ulipaswa kuwa umefikia **asilimia 66.61** hata hivyo hali halisi ilikuwa ni **asilimia 37.40** ukiwa nyuma kwa **asilimia 29.21**; na
- d. Kumaliza na Kuwasha kituo (*Commissioning and Startup*) ambayo ni **asilimia 0.81** ya mradi, kufikia Mwezi Disemba 2021 utekelezaji ulipaswa kuwa **asilimia 0.05** lakihi hali halisi ilikuwa ni **asilimia 0.00**.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilihoji ili kuhafamu sababu za kuchelewa kutekelezwa kwa mradi kwa asilimia kubwa (**44.13%**); na ilielezwa sababu mbalimbali zikiwemo:

- a. Mkandarasi kuchelewa kuleta Wataalamu wanaohitajika Kimkataba kwani kufikia Mwezi Disemba 2021 alikuwa na wataalamu (*key design experts*) 22 kati ya 27 na wataalamu wa ujenzi (*construction execution experts*) 154 kati ya 177 waliopaswa kuwepo eneo la mradi, hali iliyosababisha kazi za usanifu kusuasua na kuathiri kazi za ujenzi;
- b. Mkandarasi kuchelewa kuwapata watengenezaji wa mitambo ya kufua umeme kwani wakati wa zabuni, Mkandarasi aliwasilisha Kampuni mbili (2) za Andritz na Voith kuwa ndio watengenezaji wa mitambo ya kufua umeme. Hata hivyo, maKampuni hayo mawili yalikataa kushiriki kutengeneza mitambo kwa kisingizio kwamba mradi haukidhi viwango vya Kimataifa vya mazingira, hali ambayo ilisababisha kufanya mabadiliko ili kumpata mtengenezaji mbadala ambaye ni Kampuni ya Dongfang Electric International Corporation (DEC) kutoka China.

Hatua hii ilifanya kuwepo mabadiliko katika makubaliano ya kuanza kutengeneza mitambo tarehe 30 Mei, 2020 badala ya tarehe 16 Juni, 2019 iliyokuwa imekubalika awali. Hivyo, kuchelewa kwa miezi kumi na tatu (13);

- c. Mkandarasi kutokuwa na Wataalamu Wabobezi katika kazi za Ujenzi wa Jengo la Mitambo na Usimikaji wa Mitambo. Utendaji duni wa kazi zinazokosa ubora stahiki zimekuwa zikipelekea kurudiwa kwa kazi mara kwa mara na kusababisha maendeleo hafifu ya mradi, mfano Gati Na. 9 katika Jengo la Mitambo na daraja la Kudumu lipo chini ya viwango na kupelekea ucheleweshaji wa kazi zingine;
- d. Mkandarasi kutokuwa na Kiongozi Mkuu wa Mradi (*Contractor Representative*). Kwa hali ya utekelezaji wa mradi iliyofikiwa sasa, Mkandarasi anatakiwa kuwa na Kiongozi Mkuu ambaye atashirikiana na Msimamizi Mshauri ili kutatua changamoto zinazojitokeza kwa wakati;
- e. Mkandarasi kuchelewa kutoa Oda ya Manunuzi ya Mitambo na Vifaa vya Mradi. Mkandarasi alichelewa kutoa idhini ya kuanza kutengenezwa kwa Mitambo na vifaa vya awali kama vile *draft tube gates* kutoka nchini China kwa wastani wa muda wa miezi nane. Ucheleweshaji wa kufika kwa mitambo hiyo, kumeathiri maendeleo ya kazi za ujenzi;
- f. Mkandarasi kuchelewesha Usanifu na Kazi katika maeneo ya Mradi ikiwemo Kingo Ndogo za Bwawa na Eneo la kutolea Maji katika Mitambo (*Tail Race Channel*). Kucheleweshwa kwa uwasilishaji wa usanifu wa ujenzi wa njia ya kutolea maji (**tail race**

channel) na kingo ndogo za bwawa (saddle dams no.1) imepelekea kazi za ujenzi wa maeneo haya kuwa nyuma ya muda uliopangwa kukamilika kulingana na matakwa ya Mkataba;

- g. Mkandarasi kutokuwa na mitambo/vifaa vya ujenzi vya kutosha kwa mujibu wa Mpango Kazi. Hii imesababisha uzalishaji duni wa zege ikilinganishwa na kiasi kinachotakiwa kwa mahitaji yaliyopo ya ujenzi, hasa katika kukidhi mahitaji ya kiwango cha zege kinachohitajika kwa ujenzi kwa siku katika maeneo ya jengo la mitambo, kingo ndogo za bwawa na daraja la kudumu;
- h. Upungufu wa Wataalamu Wanaosimamia Mkandarasi. Kulingana na Mkataba ulioingiwa baina ya TANESCO na TECU, wataalamu waliotakiwa kusimamia kazi za mradi ni 37 lakini kwa kadri kazi zilivyoendelea kutekelezwa, ilibainika kuwa wataalamu 37 hawatoshi na upungufu huo ulikuwa unasababisha baadhi ya kazi kutosimamiwa ipasavyo. Hata hivyo TECU imeongeza wataalamu 24; na
- i. Upungufu wa magari kumi na nne ya kusimamia mradi ambapo TANESCO inashughulika kutatua changamoto hii kwa kununua magari mapya.

Mheshimiwa Spika, Mradi wa Bwawa la Mwalimu Nyerere ni mradi muhimu sana hasa ikizingatiwa kuwa ni Mradi wa Kimkakati. Ni matamanio ya Kamati kuona kuwa Mradi huu unakamilika kwa wakati ili kuongeza kiwango cha umeme katika Gridi ya Taifa na kuchochea kasi ya ukuaji wa uchumi wa nchi.

Mheshimiwa Spika, Hata hivyo, Kamati hairidhishwi na kasi ya utekelezaji wa mradi huu kwani maeneo mengi yapo chini ya wastani wa utekelezaji kimkataba.

iv. Kukatika Umeme mara kwa mara

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea Taarifa ya Wizara kuhusu changamoto ya kukatika kwa umeme mara kwa mara nchini. Katika Taarifa hiyo ilielezwa kuwa, kukatika kwa umeme kuna sababu zifuatazo:

- i. Kutokuwa na matengenezo ya kutosha kwenye miundombinu ya ufuaji, usafirishaji na usambazaji wa umeme;
- ii. Uchakavu wa miundombinu ya kufua, kusafirisha na kusambaza umeme; na
- iii. Kuzidiwa kwa vituo vya kusambaza umeme katika maeneo mbalimbali nchini kutokana na kuongezeka kwa watumiaji ukilinganisha na miundombinu iliyopo.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilielezwa kuwa ili kukabiliana na changamoto hizi, tayari TANESCO imeandaa mikakati mbalimbali ikiwemo ya muda mfupi, wa kati na mrefu; na ili iweze kutekelezwa kikamilifu zinahitajika takribani **Shilingi Trilioni 2.**

Mheshimiwa Spika, Kamati inasikitishwa na sababu zilizotolewa kuhusu kukatika kwa umeme mara kwa mara nchini kwani Kamati inaona kuwa kukatika umeme mara kwa mara ni jambo ambalo lingeweza kuzuilika endapo Serikali ingechukua hatua madhubuti kwa kutekeleza mpango wa ukarabati wa miundombinu ya TANESCO na kuipatia fedha za kutosha kwa ajili ya ukarabati.

Mheshimiwa Spika, kunatokana na uchakavu na kuzidiwa kwa miundombinu ya umeme iliyopo, Kamati inajiuliza kama miundombinu hiyo ina utayari wa kupokea umeme mkubwa kutoka kwenye mradi wa Julius Nyerere-JNHPP?

**c) Mamlaka ya Udhibiti wa Mkondo wa Juu wa Petroli
(Petroleum Upstream Regulatory Authority - PURA)**

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea, ilichambua na kujadili Taarifa ya Utekelezaji wa majukumu ya PURA katika kuendeleza Miradi ya Mkondo wa juu wa Petroli. PURA ambayo ilianzishwa Mwaka 2016, ina jukumu la kudhibiti na kusimamia shughuli za Mkondo wa Juu wa Petroli nchini. Katika kuhakikisha inatekeleza majukumu yake vizuri, PURA imeendelea kuandaa rasimu za kanuni na miongozo mbalimbali ya Mkondo wa Juu, imeendelea kufanya kaguzi za hesabu na matumizi ya fedha chini ya mikataba ya PSA, na kaguzi za utekelezaji wa shughuli mbalimbali katika maeneo ambayo utafutaji na uzalishaji wa Gesi asili unaendelea.

Mheshimiwa Spika, Kamati iliarifiwa kuwa, katika jukumu la kuendeleza miradi ya Mkondo wa Juu wa Petroli, PURA inatekeleza miradi mbalimbali kama ifuatavyo:-

- i. Mradi wa uchukuaji wa Taarifa na Takwimu za mitetemo katika vitalu viwili vya Ruvu na Mtwara – Ruvuma;
- ii. Mradi wa Utafutaji wa mafuta kupitia Kampuni ya Mafuta ya Taifa (*National Oil Company*) ya TPDC ukiwemo mradi wa Mnazi Bay North, Eyasi Wembere;
- iii. Mradi wa Uzalishaji wa Gesi Asilia;

- iv. Mradi wa Kusinidika Gesi Asilia kuwa katika hali ya kimiminika (LNG); na
- v. Mradi wa Ugawaji wa Vitalu vya Utafutaji wa mafuta na Gesi Asilia

Mheshimiwa Spika, PURA ilieleza mafanikio ambayo imeyapata kutokana na utekelezaji wa majukumu yake kama ifuatavyo:-

- i. Kuimarika kwa mifumo ya kisheria na udhibiti katika uendeshaji wa sekta ndogo ya mafuta na Gesi Asilia kutokana na uwepo wa kanuni mbalimbali;
- ii. Kuongezeka kwa uzalishaji wa Gesi Asilia kutoka wastani wa **futi za ujazo Bilioni 53.10** mwaka 2019/2020 hadi kufikia **futi za ujazo Bilioni 56. 13** mwaka 2020/2021 sawa na **ongezeko la asilimia 5** ambalo linatokana na kuimarika kwa usimamizi katika uzalishaji na kuongezeka kwa idadi ya watumiaji wa Gesi;
- iii. Kuongezeka kwa ushiriki wa Watanzania katika shughuli za Mkondo wa Juu kutoka **asilimia 50** hadi **asilimia 92** tangu kuanzishwa kwa PURA mwaka 2016; na
- iv. Kuimarika kwa shughuli za Kaguzi za gharama katika Mikataba ya PSAs ambazo zimesaidia kuokoa takribani **Shilingi Bilioni 35.91**.

Mheshimiwa Spika, pamoja na mafanikio hayo, Kamati imebaini kuwa PURA inachangamoto kubwa ya watumishi wenye ujuzi adimu (**Rare Skills**) kama vile **Geophysicists**. Kamati inaona kuna umuhimu na uharaka wa kutoa vibali vya ajira ili PURA iweze kufanya kazi kwa ufanisi zaidi.

d) Mamlaka ya Udhibiti wa Huduma za Nishati na Maji (EWURA)

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea, ilijadili na kuchambua Taarifa kutoka EWURA kuhusu Mwenendo wa Biashara ya Mafuta Nchini pamoja na Ada, Tozo na gharama za Mafuta kabla ya kumfikia mlaji pamoja na hali ya upatikanaji wa huduma ya vinasaba nchini.

i. Mwenenedo wa Biashara ya Mafuta

Mheshimiwa Spika, Kamati ilijulishwa kuwa, ukokotoaji wa bei za bidhaa za mafuta hapa nchini huongozwa na Kanuni za bei za Ukokotoaji wa Bei za Bidhaa za Mafuta - EWURA (*Petroleum Products Prices Setting Rules of 2009* na mabadiliko yake. Bei za mafuta hubadilika kutokana na kubadilika kwa bei za bidhaa hizo katika soko la Dunia. Aidha, ongezeko la bei za mafuta nchini pia hutokana na gharama za ucheleweshaji wa meli ambazo ni kubwa sana (USD 18,000 kwa siku kwa KOJ1 na USD 22,000 kwa siku kwa Boya la SBM).

Mheshimiwa Spika, Kufuatia kupanda kwa bei ya mafuta nchini, Serikali ilifanya uamuzi wa kuunda Tume ya Uchunguzi kwa lengo la kufanya mapitio ya sekta ya mafuta. Sambamba na Tume hii, vilevile Serikali iliunda Timu ya Wataalam kwa lengo la kufanya mapitio ya mfumo wa uagizaji mafuta nchini. Kufuatia taarifa za Tume hiyo, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania Mhe. Samia Suluhu Hassan alitoa agizo la kupunguzwa kwa Tozo mbalimbali katika bidhaa za mafuta nchini. Utekelezaji wa agizo hili ulianza tarehe 6 Oktoba, 2021. Tozo zilizopunguzwa ni pamoja na; tozo ya Matumizi ya Miundombinu ya bandari (*Wharfage*), tozo ya Kuchakata nyaraka za forodha (*Customs processing fee*), Wakala wa Vipimo, (TBS), Shirika la Uwakala wa

Meli (TASAC), Tozo kwa ajili ya shughuli za udhibiti inayotozwa na EWURA, gharama za kuweka Vinasaba kwenye mafuta (*Fuel marking*), na Tozo ya huduma (*Service Levy*). **Kamati inamshukuru na kumpongeza Mhe. Rais kwa uamuzi huu ambao umesaidia kuleta ahueni kwa wananchi.**

Mheshimiwa Spika, bei za mafuta nchini hubadilika kila Mwezi na kwa kiasi kikubwa mwenendo wa bei za mafuta katika soko la dunia huathiri mwenendo wa bei za mafuta hapa nchini. Kamati ilielezwa kuwa, mwenendo wa biashara ya mafuta hapa nchini ni wa kuridhisha. Hata hivyo, kuna changamoto mbalimbali ambazo zikitatuliwa zitasaidia kuboresha biashara ya mafuta na kupunguza bei ya rejareja hapa nchini. Changamoto hizo ni:-

a. Mwenendo wa bei za mafuta katika Soko la Dunia.

Bei za mafuta katika soko la dunia kwa kiasi kikubwa huathiriwa, pamoja na mambo mengine, mipango na maamuzi ya nchi ambazo zinazalisha. Mwenendo wa bei ya mafuta duniani huathiri bei ya mafuta nchini kwani kwa wastani gharama za mafuta kwenye soko la dunia huchangia takribani **asilimia 45** ya bei ya rejareja. Bei hizi zinapopanda zinaathiri kwa kiasi kikubwa bei za ndani;

b. Changamoto ya Miundombinu ya Bandari ya Dar Es Salaam

Miundombinu ya kupokelea mafuta katika Bandari ya Dar es Salaam Gati la kupokelea mafuta-Kurasini (KOJ-1, KOJ-2) na boya la kupokelea mafuta (SBM) haikidhi mahitaji kutokana na ongezeko la kiasi cha bidhaa za mafuta kinachoingizwa kupitia bandari hiyo;

c. Uchakavu wa baadhi ya mabomba yanayopeleka mafuta kwenye hifadhi za mafuta kutoka KOJ unasababisha meli kuchelewa kushusha mzigo kutokana na kushindwa kuhimili msukumo wa mafuta toka kwenye meli na kusababisha kuongezeka kwa muda wa upakuaji wa mafuta kutoka melini. Aidha, uwepo ghala zaidi ya 20 zilizounganishwa na mabomba yenye kipenyo kidogo cha Inchi 10 hadi 14 kutoka KOJ-1 kwenda kwenye hifadhi hizo ikilinganishwa na uwezo wa kusukuma mafuta wa meli zinazoleta mafuta ni tatizo;

d. Miundombinu ya Mamlaka ya Bandari inayotumika kushusha mafuta ina kipenyo cha inchi 8 Wakati meli zinazoleta mafuta zina mabomba (horse) ya kushusha mafuta yenye kipenyo cha inchi 18. Hali hii husababisha meli zinazoleta mafuta kutumia wastani wa siku 8-10 kushusha mzigo badala ya siku 4-6. Ongezeko la siku za kupakua mzigo huongeza gharama ya bei ya mafuta kwa kuwa kila siku ya kuchelewa mmiliki wa meli hutoza kati ya dola 18,000 hadi 20,000. Gharama hizi huwekwa kwa mlaji wa mwisho;

e. Maghala ya kupokea na kuhifadhia mafuta nchini yana uwezo wa **mita za ujazo milioni 1.25** kwa matumizi ya ndani na nje ya Nchi. Hali hii inasabaisha uagizaji wa shehena za mafuta za kukidhi Mwezi mmoja tu na hivyo kukosa fursa ya kuagiza mafuta mengi pindi bei za bidhaa hizo inaposhuka katika soko la dunia;

f. Matengenezo ya mara kwa mara ya gati za kupakulia mafuta ni miongoni mwa sababu za kubadilika kwa ratiba ya mpangilio wa kuingiza meli katika gati za kupakulia bidhaa za mafuta. Hali hii

husababisha gharama za ucheleweshaji meli na kuchangia ongezeko la bei za mafuta Nchini;

g. Ubovu wa *Flow meter* zilizopo Mjimwema-Kigamboni

ambazo zinatumiwa kupima mafuta kutoka SBM huchangia kuongeza muda wa upakuaji wa mafuta kutokana kwa kutohimili msukumo wa meli wakati wa kupakua mafuta;

h. Utumiaji wa mita moja ya KOJ katika kupitisha mafuta ya dizeli

yanayopakuliwa kutoka boya la SBM husababisha meli iliyopo katika gati ya KOJ-1 kusitisha upakuaji mpaka meli ya SBM imalize kupakua;

i. Gharama kubwa za *Demurrages Charge*.

Mathalani, kwa kipindi cha kati ya Agosti 2020 hadi Septemba 2021, kiasi cha Dola za Kimarekani 12.45 Milioni (Sawa na takribani Shilingi 286 Bilioni), sawa na takribani Shilingi 23 Bilioni kwa Mwezi, kilitozwa kama gharama za ucheleweshaji wa meli na wamiliki wa Meli kwa gati la KOJ pekee, kiasi ambacho hulipwa na wananchi kupitia bei za mafuta;

j. Uagizaji wa mafuta wa sasa wa Shehena kwa Shehena (*Cargo by cargo*)

unachangia kuongezeka kwa gharama za mafuta nchini ambazo hulipwa na wananchi kupitia bei za mafuta; na

Mheshimiwa Spika, changamoto ya miundombinu ya Bandari zimekuwa zikitajwa kila siku kama miongoni mwa sababu za kupanda kwa gharama za mafuta nchini. **Bunge lako Tukufu kwa nyakati tofauti lilishauri Serikali kuchukua hatua ya makusudi kuboresha na kupanua miundombinu ya kupokelea mafuta ya Bandari ya Dar es Salaam kabla ya kuanza kwa mfumo wa uagizaji wa mafuta wa pamoja, lakini hakuna hatua zozote zilizochukuliwa.**

Kamati hairidhishwi na kitendo cha Serikali kutokuchukua hatua ya kuboresha miundombinu ya kupokelea mafuta katika Bandari ya Dar es Salaam.

ii. Upatikanaji wa Huduma ya Vinasaba Nchini

Mheshimiwa Spika, Kamati iliarifiwa kuwa, kufuatia maelekezo ya Serikali ya tarehe 14 Aprili, 2021 ya kuwa jukumu la kuweka vinasaba katika mafuta yanayotumika hapa nchini likabidhiwe kwa Shirika la Viwango Tanzania (TBS), EWURA ilitekeleza agizo hilo ka kuipatia TBS hadidu za rejea za uwekeji vinasaba. Katika kuhakikisha shughuli hii inafanywa kwa ufanisi na TBS, kwa haraka ziliundwa Kamati mbili (*Technical and Steering Committees*) ambazo zimefanikiwa kwa kiasi kikubwa kutatua changamoto zilizojitokeza.

Mheshimiwa Spika, TBS ilianza kuweka vinasaba tarehe 27 Aprili, 2021 katika maghala mbalimbali na hadi kufikia tarehe 8 Mei 2022, maghala yote ya Dar Es Salaam yalikuwa yamepata huduma ya kuweka vinasaba. Aidha, maghala yaliyopo Tanga na Mtwara yalianza kupata huduma na kufikia Agosti 2021, huduma ya kuweka vinasaba ilikuwa inapatikana kwenye maghala yote. Takwimu zinazoonesha kuwa kati ya tarehe 27 Aprili na 30 Julai, 2021, TBS imeweka vinasaba kwenye **mafuta lita Bilioni 1.033.**

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Kamati umebaini masuala yafuatayo:-

- a. Vipimo vya TBS na EWURA vinatoa majibu tofauti kuhusu upimaji wa vinasaba;
- b. TBS inahitaji kujengewa uwezo wa kibajeti na kirasilimali watu ili kuweza kutekeleza jukumu hili kwa ufanisi; na

c. Upimaji wa Sampuli unaofanywa na EWURA unachukua muda mrefu, hivyo ipo haja ya kuboresha na kuharakisha.

e) Wakala wa Uagizaji wa Mafuta kwa Pamoja (PBPA)

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea, ilichambua na kujadili Taarifa ya Wakala wa Uagizaji wa Mafuta kwa Pamoja (PBPA) kuhusu utekelezaji wa majukumu ya Wakala ambayo ni kusimamia mfumo wa uagizaji wa pamoja wa mafuta nchini na kuhakikisha mafuta yanaletwa kwa wakati ili kukidhi mahitaji ya nchi. Sambamba na hilo, Wakala una wajibu wa kuhakikisha kuwa mafuta yanatunuliwa kwa njia yenye ufanisi kwa manufaa ya Taifa. Katika kutekelza majukumu haya, Kamati ilielezwa kuwa hali ya upatikanaji wa mafuta nchini ni nzuri kwa kipindi chote cha kuanzia Mwezi Julai hadi Novemba 2021. Taarifa zilionyesha kuwa, mahitaji ya Mwezi Oktoba - Novemba, 2021 yameshaagizwa kiasi cha **tani 1,001,671** ambapo **tani 529,018** sawa na **asilimi 52.9** ni kwa ajili ya matumizi ya ndani ya nchi na **tani 472,655** sawa na **asilimia 47.1** ni kwa ajili yakusafirisha kwenda nchi jirani.

Mheshimiwa Spika, sambamba na upatikanaji huo wa mafuta, Kamati iliarifiwa kuwa, kumekuwa na ziada ya mafuta isiyopungua wastani wa siku 25 kwa dizeli na petrol, na siku 60 kwa mafuta ya ndege. Matumizi ya mafuta ya taa yameendelea kupungua kutokana na upatikanaji wa nishati mbadala za umeme na Gesi inayotokana na petrol (LPG) na inatarajiwa kuwa hadi mwishoni mwa Mwezi Novemba, 2021 nchi itakuwa na bakaa ya mafuta kwa matumizi ya ndani **lita 353,876,317**. Bakaa hiyo itatosheleza mahitaji ya siku 22 kwa dizeli, siku 43 petroli na siku 95 kwa ndege/taa. Ilielezwa pia kuwa, gharama ya mafuta yanayoingizwa kwa mfumo wa Uagizaji Mafuta wa Pamoja (*Bulk*

Procurement System -BPS) hukokotolewa kwa kuzingatia wastani wa bei za mafuta katika soko la dunia kwa Mwezi uliotangulia wa uletaji mafuta yaani “M-1”.

Mheshimiwa Spika, mfumo wa uagizaji wa mafuta kwa pamoja umekuwa na manufaa mbalimbali kama ifuatavyo:-

- a) Upatikanaji wa mafuta yanayotosheleza mahitaji ya nchi na yenye ubora;
- b) Unafuu wa gharama za uletaji mafuta nchini ambapo kwa wastani zaidi ya **Dola za Marekani Milioni 200** sawa na **Shilingi Bilioni 462** huokolewa kila mwaka ikilinganishwa na *premium* kabla ya mfumo wa BPS;
- c) Kupungua kwa gharama za meli (*Demurrage charges*) kusubiri kushusha mafuta ambapo wastani wa **Dola za Marekani Milioni 170** sawa na **Shilingi Bilioni 391** huokolewa kila mwaka. Katika kipindi cha miaka mitano 2016-2020 jumla ya **Dola za Marekani Milioni 870,945** sawa na **Shilingi Trilioni 2** zimeokolewa na mfumo huu.

Mheshimiwa Spika, licha ya manufaa hayo yaliyoorodheshwa, Kamati imebaini changamoto kuu mbili zifuatazo:-

- a) Kuchelewa kwa upakuaji wa mafuta kutoka kwenye meli kwenda kwenye maghala ya kupokelea mafuta (*Demurrage cost*); na
 - b) Upotevu wa mafuta kutokana na uvujaji au uchepushaji wa mafuta wakati wa upakuaji.
- f) **Shirika la Maendeleo ya Petroli Tanzania (TPDC)**
Mheshimiwa Spika, kupitia Shirika la Maendeleo ya Petroli Tanzania (TPDC), Kamati ilipokea, ilichambua na kujadili Taarifa za Shirika la Maendeleo la Petroli (TPDC)

kuhusu hatua zilizofikiwa katika uendelezaji wa Miradi ya LNG, Mradi wa Matumizi na usambazaji wa Gesi na ushiriki wa Sekta Binafsi katika miradi ya Gesi kama ifuatavyo:-

- i. **Hatua zilizofikiwa katika uendelezaji wa Mradi wa uchakataji na usindikaji wa Gesi Asilia kuwa Kimiminika (*Liquefied Natural Gas* - LNG) na Utekelezaji wa Mradi wa Matumizi na Usambazaji wa Gesi**

Mheshimiwa Spika, Mradi wa LNG ambao gharama yake inakadiriwa kufikia **Dola za Marekani Bilioni 30** sawa na takribani **Shilingi Trilion 170.563** za Kitanzania unatekelezwa na Serikali kupitia TPDC, Wawekezaji wa Vitalu Na. 1 na Na. 4 ambao ni Kampuni ya Shell kwa kushirikiana na Ophir na Pavilion na Wawekezaji wa Kitalu Na. 2 ambao ni Equinor na ExxonMobil ambavyo vote vipo baharini.

Mheshimiwa Spika, hatua iliyofikiwa katika utekelezaji wa Mradi huu ni kama ifuatavyo:-

- a. Kupatikana kwa eneo la Mradi lenye ukubwa wa **hekta 2,071,705** katika Kijiji cha Likong'o - Lindi baada ya zoezi la ulipaji fidia kukamilika;
- b. Kuanza kwa stadi za awali za kuendeleza Gesi Asilia iliyogunduliwa kama vile stadi za kijiofizikia; na
- c. Kuanza majadiliano baina ya Timu ya Serikali ya Majadiliano (GNT) na wawekezaji baada ya kukamilika kwa muundo na muongozo wa majadiliano.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilielezwa manufaa ya mradi huu mara utakapokamilika kuwa ni pamoja na:-

- a. Kuongezeka kwa upatikanaji wa Gesi na hivyo kupunguza changamoto ya uharibifu wa mazingira;
- b. Kuchochea uanzishwaji wa viwanda kutokana na upatikanaji wa malighafi za kuzalisha mbolea, plastiki na kemikali;
- c. Kuimarika kwa uchumi wa nchi kutokana na mapato ya fedha za kigeni kutokana na mauzo ya Gesi Asilia nje ya nchi;
- d. Kuongezeka kwa ajira ; na
- e. Kuimarika kwa ushirikiano wa kidiplomasia na MaTaifa ya wawekezaji.

ii. Utekelezaji wa Mradi wa Matumizi na Usambazaji wa Gesi

Mheshimiwa Spika, Kamati iliarifiwa kuwa shughuli ya usambazaji wa Gesi ni endelevu na Serikali imeendelea kutekeleza miradi katika mikoa iliyopitiwa na Bomba Kuu la Gesi kutoka Mtwara hadi Dar Es Salaam. Miradi iliyokamilika ni pamoja na ule wa mtandao wa miundombinu ya usambazaji yenye jumla ya **Kilomita 130** iliyotandazwa katika mikoa ya Dar Es Salaam, Pwani na Mtwara ambapo jumla ya viwanda 52, mitambo 8 ya kuzalisha umeme, Taasisi 9 na vyumba 1,191 za awali zimeunganishwa na matumizi ya Gesi Asilia.

Mheshimiwa Spika, Miradi mingine ya usambazaji wa Gesi ambayo imepangwa kutekelezwa ni pamoja na kujenga vituo 5 vya kugandamiza Gesi [*Compressed Natural Gas (CNG) Stations*] kwa ajili ya kujaza Gesi

kwenye magari; mradi wa kusambaza Gesi majumbani katika nyumba 300 za Dar es Salaam, 300 za Mtwara na 200 za Lindi na jumla ya viwanda 3 na hotel kwa gharama za Shilingi Bilioni 31.63 ambayo ipo katika hatua nzuri.

iii. **Ushiriki wa Sekta Binafsi katika Miradi ya Gesi**

Mheshimiwa Spika, shughuli za utafutaji na uendelezaji, uzalishaji na usambazaji wa mafuta na Gesi Asilia nchini zinafanywa kwa ushirikiano baina ya Serikali na wawekezaji ambao ndiyo Sekta binafsi. Kamati iliarifiwa kuwa, MaKampuni binafsi yamekuwa yakishiriki katika mnyororo wa thamani wa shughuli za mafuta na Gesi Asilia nchini kuanzia ngazi ya utafutaji hadi usambazaji.

Mheshimiwa Spika, ikumbukwe kuwa, shughuli za uendelezaji wa Mafuta na Gesi Asilia zinahitaji mtaji mkubwa (*capital intensive*), teknolojia maalum na uzoefu. Kwa hapa nchini katika miradi mingi kwa kiasi kikubwa inaendeshwa kwa ushirikiano baina ya Serikali na sekta binafsi ili kupunguza gharama na vihatarishi vya uwekezaji kwa Serikali lakini pia kuzijengea uwezo taasisi za Umma.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilielezwa kuwa, Uhaba wa fedha za kutosha kwaajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo ni changamoto kwani ili kuchoronga kisima cha utafutaji na kisima cha uendelezaji wa mafuta na Gesi kwa mfano katika kitalu cha Mnazi Bay Kaskazini zinahitajika **Shilingi Bilioni 208.76**. Si hivyo tu lakini pia ili kuongeza kasi ya usambazaji wa Gesi Asilia kunahitajika miundombinu katika maeneo mengi kwa wakati mmoja ambayo haipo.

2.4.2 Wizara ya Madini

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea, ilichambua na kujadili Tarifa zifuatazo kutoka Wizara ya Madini:-

a) Miradi ya Makaa ya Mawe ya Liganga na Mchuchuma

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea, ilichambua na kujadili Taarifa kuhusu hatua zilizofikiwa katika uendelezaji wa Miradi ya Makaa ya Mawe ya Mchuchuma na Liganga. Miradi hii inatekelezwa na Kampuni ya Tanzania China International Mineral Resources Limited (TCIMRL) ambayo ni Ubia kati ya **NDC (20%)** na **Sichuan Hongda Group (SHG) Limited ya China (80%)**. Malego ya Mradi huu ni kuanzisha mgodi wa makaa ya mawe, kuanzisha kituo cha kufua umeme **wa MW 600**, Kujenga Msongo wa **KV220**, kuanzisha mgodi wa Chuma Liganga na kiwanda cha kuzalisha chuma.

Mheshimiwa Spika, gharama za mradi huu zinakadiriwa kuwa takribani **dola za kimarekani bilioni 3**. Aidha, mradi huu unatarajiwa kuleta faida mbalimbali zikiwemo ajira, upatikanaji wa umeme wa uhakika ambao utachochea uwekezaji katika sekta za kiuchumi, kupunguza mzigo kwa Serikali wa kuagiza chuma kutoka nje ya nchi na kufungua ukanda wa maendeleo wa Mtwara.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilielezwa hatua mbalimbali zimefikiwa katika Mradi huu kama ifuatavyo:-

- i) Uchorongaji wa kubaini wingi na ubora wa chuma na makaa ya mawe umekamilika. Kiasi cha **tani milioni 126** cha chuma na **tani milioni 428** za makaa ya mawe kimebainika;
- ii) Tathmini ya athari za mradi kwenye mazingira (*Environmental Impact Assessment*) Imefanyika na vyeti vya mazingira vimepatikana;

- iii) Leseni za uchimbaji wa madini ya chuma na makaa ya mawe zimetolewa;
- iv) Uthaminishaji wa mali za wananchi walio ndani ya maeneo ya miradi umekamilika na maandalizi ya kulipa fidia yanaendelea;
- v) Uboreshaji wa barabara kutoka Itoni (Njombe) kuelekea maeneo ya miradi Liganga na Mchuchuma ni kiliomita 250 kwa kiwango cha changarawe ulifanywa na Serikali. Kwa sasa kilomita 50 za kipande korofi cha barabara kutoka Lusitu hadi Mawengi kinatengenezwa kwa kiwango cha zege; na
- vi) Utoaji wa Elimu kwa wananchi juu ya namna watakavyonufaika na fursa zitakazotokana na utekelezaji wa mradi huu umefanyika.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilielezwa kuwa kufikia Mwezi Oktoba 2021 majadiliano baina ya Timu ya Majadiliano ya Serikali (GNT) na Mwekezaji yalikuwa yanaendelea juu ya Mradi wa Mchuchuma na Liganga.

Mheshimiwa Spika, pamoja na maelezo hayo uchambuzi wa Kamati umebaini masuala yafuatayo kuhusu miradi hii:-

- i) Utekelezaji wa mradi umechukua muda mrefu; hivyo ni vyema ukaangaliwa kwa maslahi mapana ya nchi; na
- ii) Wananchi wamezuiliwa kuendeleza maeneo yao wakati fidia haijatengwa kwenye bajeti za mwaka wa fedha 2021/2022 na hivyo kuwa changamoto kwao.

Mheshimiwa Spika, kwa muda mrefu sasa mradi huu umekuwa kwenye mkwamo wa kufikia makubaliano ya kiuwekezaji, hali hii inadhihirishwa na maelezo yanayojirudia rudia kuhusu mradi huu ambayo

yamekuwa yakitolewa na Serikali bila kuwepo hatua za mandeleo zinazofanyika. Ni kutokana na kusuasua kunakoendelea katika kufikia maamuzi yatakayoweza utekelezaji wa mradi huu, **Kamati haioni kama kuna nia ya dhati ya kutekeleza mradi huu. Kamati inapenda kuikumbusha Serikali kuwa mradi huu una umuhimu wa kimkakati hususan katika eneo la uzalishaji wa umeme ambao ungesaidia kuongeza kiasi cha umeme katika Gridi ya Taifa na hivyo kuchochea ukuaji wa uchumi wa nchi.**

b) Shirika la Madini la Taifa (STAMICO)

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea, ilichambua na kujadili Taarifa kutoka STAMICO kuhusu Utekelezaji wa majukumu ya Shirika la Madini la Taifa (STAMICO) na Utendaji wa Kampuni ya STAMIGOLD kama ifuatavyo:-

i. Utekelezaji wa majukumu ya STAMICO

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea Taarifa ya utekelezaji wa majukumu ya Shirika la Madini la Taifa (STAMICO) ambayo ilibainisha majukumu makuu matatu ya Shirika kuwa ni Kuwekeza katika miradi ya kimkakati ya utafutaji na uchimbaji wa madini; Uongezaji thamani na uuzaji madini, na Kuratibu uendelezaji wa wachimbaji wadogo nchini kwa kutoa ushauri wa kitalaam kwa wachimbaji wadogo.

Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Mwezi Julai – Septemba 2021, STAMICO imefanikiwa kutekeleza majukumu yake mbalimbali iliyojipangia ambayo ni pamoja na:-

- a. Kuendelea kuongeza uchimbaji wa makaa ya mawe eneo la Kabulo - Kiwira (*Massive Coal Production*) ambapo **Tani 7825** zilichimbwa na kati ya hizo **tani 3000** ziliuzwa na kuingiza mapato ya **Shilingi Milioni 253.36;**

- b. Kuendelea na biashara ya shughuli za ukandarasi wa uchorongaji katika migodi mbalimbali mfano GGM, TGDC na kiasi cha **Shilingi Bilioni 17.5** kimepatikana kutokana na kandarasi hizi;
- c. Kuanza maandalizi ya awali ya mradi wa kuzalisha makaa ya mawe kwa matumizi ya nyumbani (Coal Briquettes). Na tayari limeagiza na kulipia mtambo wa uzalishaji;
- d. Kukamilisha utafiti na kuanza maandalizi ya mradi wa Kokoto Chigongwe Dodoma ambapo linamiliki leseni 10 za uzalishaji;
- e. Kuimarisha usimamizi na uangalizi wa Kampuni Tanzu ya STAMIGOLD, Mradi wa Kusafisha Dhahabu wa Mwanza na Mradi wa Kuchimba Dhahabu wa Buhemba na Buckreef; na
- f. Kuongeza uwezo wa Vituo vya Mfano vya Lwamgasa, Katente na Itumbi na kuratibu uboreshaji na uendelezaji wa shughuli za uchimbaji mdogo.

Mheshimiwa Spika, pamoja na kazi nzuri na manufaa yaliyopatikana, Kamati ilielezwa changamoto zifuatazo:-

- a. Upungufu wa wafanyakazi kutokana na kuongezeka kwa shughuli za Shirika; na
- b. Baadhi ya taratibu za Manunuzi kuchelewesha utekelezaji wa shughuli kutokana na kasi ya biasharaya sekta ya madini

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Kamati umebaini yafuatayo kuhusu STAMICO

- a. Fidia kwa wananchi walioachia maeneo yao katika Mgori wa *Backreef* bado hazijalipwa; hivyo ziharakishwe; na

- b. Kuna ucheleweshaji wa ulipaji wa madeni ya Wazabuni na malimbikizo ya michango ya wafanyakazi kwenye mifuko ya jamii, hivyo ni rai ya Kamati kuwa suala hili liangaliwe

ii. Utendaji wa Kampuni ya STAMIGOLD

Mheshimiwa Spika, Serikali kupitia Shirika la Madini la Taifa (STAMICO) iliingia makubaliano ya kuchukua Mgodi ulioachwa wa Tulawaka Gold Mine uliokuwa unamilikiwa na Kampuni za Pangea Minerals Limited na ABG Exploration Limited. Mwezi Oktoba, 2013 STAMICO ilianzisha Kampuni tanzu ya STAMIGOLD Company Limited kwa lengo la kufanya shughuli za utafiti, uchimbaji, uchenjuaji na uuzaji wa dhahabu na madini ambata (gold and by-products) katika mgodi huo.

Mheshimiwa Spika, tangu kuanza kwa shughuli za mgodi, mgodi umeendelea kufanya uwekezaji zaidi pamoja na kutekeleza shughuli mbalimbali zikihusisha uzalishaji wa madini na kuwa na mafanikio kama ifuatavyo:

- a. Kufikia Juni, 2021 Mgodi umezalisha na kuuza jumla ya wakia **94,942.53** za madini ya dhahabu na wakia **11,681.54** za madini ya fedha, zote kwa pamoja zikiwa na thamani ya **Shilingi Bilioni 279.59** na hivyo kutoa **Shilingi Bilioni 2.06** kama mrabaha na tozo kwa Serikali
- b. Mgodi umeendelea kulipa madeni ya zamani yaliyohakikiwa yenye jumla ya **Shilingi bilioni 39.71**, ambapo hadi kufikia Juni, 2021 jumla ya **Shilingi bilioni 18.67** zimelipwa kwa wazabuni, wakandarasi, kodi na ushuru, huduma za mawasiliano, malimbikizo ya michango ya mifuko ya jamii na

madai mengine ya watoa huduma mbalimbali. Deni lililobaki la **Shilingi bilioni 20.46** litaendelea kulipwa na mgodi kwa wastani wa Shilingi milioni 572 kwa Mwezi na utaratibu huu utaendelea hadi pale deni lote litakapomalizika.

Mheshimiwa Spika, pamoja na kazi zilizotekelezwa na mafanikio yaliyopatikana, Kamati ilielezwa na kubaini changamoto zifuatazo:-

- a. Gharama kubwa za nishati ya mafuta (diesel) kutokana na uendeshaji wa mtambo kutumia wastani wa **lita 12,000** za mafuta kwa siku. Hivyo ipo haja ya Mgodi kuunganishwa kwenye “Grid” ya Taifa ya umeme ili kupunguza gharama za uendeshaji kwa takribani **Shilingi Milioni 850** kwa Mwezi;
- b. Mitambo inayotumiwa na mgodi pamoja na miundombinu yake imechakaa na inahitaji ukarabati na matengenezo ya mara kwa mara hivyo kuongeza gharama za uendeshaji sanjari na kupungua kwa uzalishaji kwa sababu ya uchakavu huo; na
- c. Mgodi umeendelea kukabiliwa na madeni ya zamani kutokana na madai ya wazabuni, mkandarasi wa uchimbaji, kodi na ushuru, huduma za mawasiliano na malimbikizo ya michango ya mifuko ya jamii.

c) Taasisi ya Rasilimali Madini (Chuo cha Madini)

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea, ilichambua na kujadili Taarifa Utekelezaji wa Majukumu ya Taasisi ya Rasilimali Madini (Chuo cha Madini) ambacho kinatoa mafunzo ya muda mrefu na mfupi katika ngazi ya Cheti na Diploma katika fani zifuatazo; Jiolojia na Utafutaji wa Madini, Sayansi za Mafuta na Gesi, Uhandisi Uchimbaji

Madini, Uhandisi Uchenjuaji Madini, Uhandisi na Usimamizi wa Mazingira Migodini pamoja na Upimaji wa Ardhi na Migodi. Mafunzo haya yanatolewa kwa mfumo wa umahiri (*Competence Based Education and Training System – CBET*).

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2020/21, Chuo cha Madini kiliidhinishiwa jumla ya **Shilingi Bilioni 1.32** kwa ajili ya Matumizi Mengineyo (Other Charges - OC). Fedha hizi zimetumika kutekeleza shughuli mbalimbali kwenye Mpango wa Chuo katika kipindi cha kuanzia Julai 2020 hadi Juni 30, 2021. Maelezo ya baadhi ya shughuli za kipaumbele zilizotekelezwa ni kama ilivyoainishwa hapa chini: -

- i. Chuo kimeendelea kutoa mafunzo ya Muda Mrefu na Mfupi katika Fani za Sayansi za Dunia;
- ii. Kuongeza udahili wa Wanafunzi katika Ngazi ya Cheti na Diploma kutoka asilimia 63.46 hadi asilimia 80.46;
- iii. Kukarabati miundombinu ya Chuo na Ununuzi wa Vifaa vya kufundishia na kujifunzia kwa kufanya ukarabati wa majengo, mifumo ya umeme, mifumo ya maji safi na maji taka, upuliziaji wa dawa za kuua wadudu (*fumigation*) katika mabweni ya wanafunzi kwa Kampasi zote mbili; na
- iv. Kimewezesha watumishi kumi na tisa (19) wa kada mbalimbali kuhudhuria mafunzo ya muda mrefu na mfupi ndani na nje ya nchi.

Mheshimiwa Spika, pamoja na kazi zilizotekelezwa, Kamati ilielezwa changamoto zifuatazo:-

- i. Upungufu wa fedha kwa ajili ya kutekeleza majukumu ya msingi ya Chuo kutokana na ufinyu wa bajeti;

- ii. Upungufu wa watumishi kutokana na kukwama kwa ajira mpya;
- iii. Upungufu wa malazi ya wanafunzi pamoja na makazi ya wafanyakazi;
- iv. Malimbikizo ya madai ya wafanyakazi; na
- v. Uchakavu wa miundombinu ya Chuo.

d) Wakala wa Jiolojia Tanzania (GST)

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea Taarifa ya utekelezaji wa majukumu ya Wakala wa Jiolojia Tanzania (GST) ambayo imepewa majukumu mbalimbali yanayohusu kutoa takwimu na taarifa za jiosayansi kwa Serikali na wadau wengine kwa kiwango bora na kwa gharama stahiki ili kuongeza ufahamu wa rasilimali madini, hivyo kuchangia katika lengo la Taifa la kupunguza umaskini, kuongeza ufahamu wa majanga ya asili na jinsi ya kupunguza athari zake, utunzaji wa mazingira, kuboresha usalama wa watu na mali zao.

Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa majukumu ya GST umezingatia malengo saba yaliyodainishwa katika Mpango Mkakati wa Miaka Mitano (2020/2021 - 2024/2025). Katika kutekeleza malengo yake, kwa mwaka wa fedha 2021/2022, GST iliidhinishwa na Bunge lako Tukufu jumla ya **Shiling Bilioni 10**. Kufikia Mwezi Septemba 2021, Wakala ilifanikiwa kutekeleza kazi zifuatazo:-

- i. Kufanya Tafiti za Jiosayansi na Kuboresha Kanzidata ya Taifa ya Taarifa za Miamba na Madini ambapo ugani wa jiolojia kwa lengo la kubaini miamba na madini yanayopatikana kwenye QDS 278 na 290 zilizopo kwenye Hifadhi ya Taifa ya Mwalimu Nyerere na Pori la Akiba la Selous kwenye mikoa ya Lindi

(Liwale), Morogoro (Ulanga) na Ruvuma (Tunduru na Namtumbo) zilifanyika na kubaini uwepo wa viashiria vya madini ya Urani, madini ya chuma na *heavy minerals*;

- ii. Kuboresha huduma za Maabara ambapo Jumla ya sampuli 4,114 zimefanywa uchunguzi wa maabara;
- iii. Kuratibu Majanga ya Asili ya Jiolojia na kuelimisha Wananchi namna bora za kupunguza athari za majanga. Kwa mfano Wakala ulifanya uchunguzi wa mvuke uliokuwa ukitoka ardhini katika Kijiji cha Kale wilaya ya Kalambo mkoa wa Rukwa na ilibaini kuwa chanzo cha mvuke ni mabadiliko ya jiolojia yanayosababishwa na nguvu za asili.
- iv. Kuimarisha uwezo wa Taasisi kutekeleza majukumu yake ambapo Imefungua ofisi ndogo katika mkoa wa Geita kwa lengo la kusogeza huduma karibu na wadau.

Mheshimiwa Spika, pamoja na mafanikio hayo yaliyopatikana, Kamati ilielezwa na kubaini changamoto zifutazo:-

- i. Upungufu wa wataalamu wenye nyanja za kemia, jiolojia na uhandisi Jiolojia;
- ii. Ufinyu wa bajeti ukilinganisha na majukumu yanayotakiwa kutekelezwa na GST hasa baada ya kuongezewa majukumu mapya kupitia Marekebisho ya Sheria ya Madini ya Mwaka 2010 yaliyofanyika Mwaka 2017; na
- iii. Mabadiliko ya haraka ya teknolojia duniani yanaongeza gharama za uendeshaji wa kazi za GST

e) Taasisi ya Uhamasishaji Uwazi na Uwajibikaji katika Rasilimali Madini, Mafuta na Gesi Asilia (TEITI)

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea, kuchambua na kujadili taarifa ya utekelezaji wa majukumu ya TEITI. Kamati ilielezwa kuwa Taasisi ya Uhamasishaji Uwazi na Uwajibikaji katika Rasilimali Madini, Mafuta na Gesi Asilia (TEITI). Kwa mujibu wa Sheria, TEITI ina jukumu la kuhakikisha kuwa mapato yanayotokana na rasilimali madini, mafuta na Gesi Asilia yanahakikiwa na kutumika kwa manufaa ya wananchi wote. Aidha, TEITI ina jukumu la kuhakikisha Kampuni zinazofanya shughuli za utafutaji na uchimbaji wa madini, mafuta na Gesi Asilia zinaweka wazi taarifa za shughuli zao kulingana na Sheria ya TEITA ya mwaka 2015. Pia, TEITI ina jukumu la kujenga uwezo kwa wananchi katika kutumia takwimu zinazotokana na shughuli za uendeshaji wa maKampuni kwa ajili ya kuhoji serikali na kuhamasisha mijadala kuhusu manufaa ya uchimbaji madini, mafuta na Gesi Asilia.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilielezwa kuwa Maeneo ya uwazi yanayolengwa ili nchi ya Tanzania iweze kupata manufaa ya rasilimali Madini, Mafuta na Gesi Asilia ni:-

- i) Utoaji wa leseni na mikataba ya uchimbaji wa madini, mafuta na Gesi Asilia;
- ii) Ukusanyaji wa mapato;
- iii) Mgawanyo wa mapato na matumizi; na
- iv) Umiliki wa hisa katika Kampuni za madini, mafuta na Gesi Asilia.

Mheshimiwa Spika, mbali ya majukumu na na malengo iliyojiwekea Kamati ilielezwa na kubaini kuwa TEITI imekuwa na mafanikio yafuatayo;-

- i) Kutoa ripoti kumi na moja kwa kipindi cha Julai 1, 2008 hadi Juni 30, 2019. Ripoti hizo zimefanya ulinganishi wa malipo ya Kampuni za madini, mafuta na Gesi Asilia na mapato kwa Serikali Kuu na katika Halmashauri ambazo zinapokea tozo (service levy) kwa mujibu wa Sheria ya Fedha za Serikali za Mitaa, Sura ya 290 pamoja na mapato ya Serikali kutoka kwenye Kampuni hizo. Ripoti hizo zinaonesha kuwa Serikali imeshapokea kiasi cha dola za Marekani bilioni 3.78 kutoka katika Kampuni za uziduaji zilizofanywa ulinganishi;
- ii) Kuelimisha umma kupitia runinga, redio na makala kuhusu matumizi ya takwimu zinazotokana na ripoti za TEITI; na
- iii) Kuandaa Mfumo wa Kieletroniki (TEITI Dashboard). Mfumo huu unaweka wazi matokeo ya ripoti za TEITI.

Mheshimiwa Spika, mbali ya mafaniko yaliyoelezwa, Kamati ilibaini kuwa TEITI inakabiliwa na changamoto zifuatazo;

- i) Upungufu wa watumishi ambapo kwa sasa TEITI ina watumishi 7 tu;
- ii) Kutokuwa na Kamati ya TEITI. Mwenyekiti wa Kamati ya TEITI alimaliza muda muda wake Mwezi Juni, 2021 na wajumbe wengine walimaliza muda wao Mwezi Oktoba 2021; na
- iii) Uwepo wa maeneo yenye kasoro kwenye taarifa zinazotolewa na TEITI kwa mujibu wa tathmini ya EITI

f) Tume ya Madini

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea, ilijadili na kuchambua Taarifa ya Tume ya Madini kuhusu mikakati ya Serikali katika kukabiliana na changamoto ya utoroshaji wa madini nchini. Kamati ilielezwa kuwa, utoroshaji wa madini ni kitendo cha kusafirisha madini kutoka eneo moja kwenda eneo lingine (ndani/nje ya mipaka ya nchi) pasipo kufuata taratibu stahiki kwa mujibu wa Sheria na Kanuni za Madini zinazosimamia rasimali hiyo.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilihoji vichocheo vya utoroshaji wa madini na ilielezwa kuwa vichocheo vinajumisha masuala yafuatayo:-

- i) Uwepo wa viwango vikubwa vya tozo za uwakala wa usafirishaji madini nchini zinazotozwa na Shirika la Uwakala wa Meli Tanzania (TASAC) kwa madini yanayosafirishwa kwenda nje ya nchi;
- ii) Unafuu wa viwango vya kodi ya uingizaji wa bidhaa za jiji la Dubai iliyopo Umoja wa Falme za Kiarabu (U.A.E.) zinaeleza kutotoza kodi ya aina yoyote kwenye madini ya dhahabu yanayoingizwa nchini humo isipokuwa Kodi ya Bidhaa na Huduma ya asilimia 5 (**Goods and Services Tax – GST**);
- iii) Uwepo wa tozo nyingi za Halmashauri kwa wachimbaji na wafanyabiashara wa madini tofauti na tozo ya huduma (service levy) ambayo ipo kwa mujibu wa Sheria ya Madini; na
- iv) Ukosefu wa uaminifu kwa baadhi ya wafanyabiashara pamoja na tamaa inayolenga kuikosesha mapato Serikali na kumunufaisha mfanyabiashara/mchimbaji husika wa madini.

Mheshimiwa Spika, Tangu Tume ya Madini kuanza utekelezaji wake wa majukumu hadi Disemba, 2021, kumeripotiwa matukio 259 ya kujaribu kutorosha au kutorosha madini katika maeneo mbalimbali nchini yenye uzito wa **gramu 121,492,356.06, mita za ujazo 74.58** pamoja na **karati 4,258.87**. Madini hayo yalikuwa na thamani ya kiasi cha **Shilingi 8,732,032,631.93** pamoja na **Dola za Marekani 3,879,101.18**.

Mheshimiwa Spika, Kamati pia ilielezwa kuhusu mikakati mbalimbali ambayo Tume imekuwa ikitumia kudhibiti utoroshaji na madini nchini kama vile uanzishaji na uendelezaji wa Masoko ya Madini nchini, uanzishwaji wa Dawati Maalum katika Maeneo ya Mipakani na Viwanja vya Ndege, Kuimarisha usimamizi katika uzalishaji kwa migodi Mikubwa na ya Kati, Udhibiti wa Uzalishaji na Biashara ya Madini ya Tanzanite na Almasi, Mfumo wa Utoaji wa Vyeti kwa Kikanda wa Jumuiya ya Nchi za Maziwa Makuu (ICGLR), Matumizi ya Lakiri (Security Seals), Kuidhinisha Maafisa Maalumu kwa Ajili ya Kusaini Vibali vya Kusafirisha Madini)

Mheshimiwa Spika, pamoja na Mikakati hii, lakini bado kuna changamoto zifuatazo:-

- i) Wahusika wanaoratibu matukio ya utoroshaji madini kuendelea kubuni mbinu mbalimbali za kutorosha madini;
- ii) Maeneo yenye shughuli za uchimbaji kuwa mbali na maeneo yaliyotengwa na Serikali kwa ajili ya kufanya biashara ya madini kutokana na changamoto ya kijiografia;
- iii) Kukosekana kwa maeneo maalum ya kuhifadhia madini yenye uzito mkubwa (bulk minerals) kama vile madini ya metali;na

- iv) Ufinyu wa bajeti kwa ajili ya kugharamia baadhi ya vitendea kazi ambavyo ni mahsusi kwa ajili ya kutambua baadhi ya madini na mahali yalikofichwa.

2.5 Semina za mafunzo

Mheshimiwa Spika, kwa nyakati tofauti Kamati ilipata wasaa wa kushiriki katika Semina na Warsha mbalimbali za kujengewa uwezo kuhusu masuala ya Nishati na Madini. Kamati inawashukuru kwa dhati wadau wote waliofanikisha mafunzo hayo ikiwemo Wizara ya Nishati, Wizara ya Madini pamoja na Taasisi zao zote, Tanzania Chamber of Mines, FADEV, SONGAS na NEMC. Mafunzo ambayo Kamati imeyapata yamekuwa na faida sana katika kuiwezesha Kamati kutoa ushauri wenye tija. Ni imani ya Kamati kuwa ushirikiano huo utaendelea katika kuijengea Kamati uwezo kwa maslahi mapana ya Taifa letu.

3.0 MAONI NA MAPENDEKEZO

3.1 Maoni ya Jumla

Mheshimiwa Spika, kufuatia utekelezaji wa majukumu ya Kamati, Mafanikio, Changamoto na yaliyobainika katika kipindi cha Januari 2021 hadi Februari 2022, Kamati inatoa maoni yafuatayo:-

- a) Upungufu wa watumishi imekuwa ni changamoto kubwa kwa baadhi ya Taasisi na hivyo kuathiri utendaji kazi wa Taasisi hizo, Wizara na Serikali kwa ujumla. Ni vyema suala la Watumishi wa kutosha likapewa kipaumbele cha pekee ili kuweza kufikia malengo na mipango ya nchi;
- b) Ufinyu wa bajeti umekuwa ni changamoto kwa Taasisi nyingi za Wizara ya Nishati na Madini, mathalani, TANESCO, REA, Tume ya Madini, TEITI, STAMICO na hivyo kukwamisha utekelezaji wa majukumu na Miradi mbalimbali ya maendeleo. Ipo haja ya kuzitengea bajeti ya kutosha Wizara hizi ili mipango na miradi iliyopangwa iweze kutekelezwa kwa ufanisi. Hii itasaidia kufikia malengo tuliojiwekea kama nchi.
- c) Uchakavu wa miundombinu ya kufua umeme umekuwa ukipunguza tija katika uzalishaji na hivyo kuleta hasara kwa Taifa. Kwani uchakavu wa miundombinu husababisha umeme kukatika mara kwa mara. Kamati inaona kuwa Serikali haina budi kuhakikisha kuwa miundombinu chakavu ya umeme inafanyiwa ukarabati na ikiwezekana kununua mipya ili kuepuka hasara ambayo Taifa linapata.
- d) Kutofanya ukarabati wa miundombinu ya kufua, kusafirisha na kusambaza umeme kwa muda mrefu

kumesababisha miundombinu hiyo kuchoka na kushindwa kufanya kazi kwa ufanisi. Hali hiyo inasababisha pia kuwa na tatizo la kukatika umeme mara kwa mara nchini. Kamati inaona kwamba kuna umuhimu TANESCO kutekeleza mpango wake wa ukarabati wa miundombinu yake kwa ukamilifu na ufanisi.

- e) Kuchelewa kulipwa fidia kwa wananchi wanaopisha maeneo yao kwa ajili ya utekelezaji wa miradi imekuwa ikijirudia mara kwa mara jambo ambalo halina afya kwa ustawi wa wananchi. Serikali iamue sasa kulipa kwa wakati fidia kwa wananchi wanaopisha maeneo yanayotakiwa kutwaliwa kwa ajili ya uwekezaji.
- f) Kuchelewa kutekelezwa au kasi ndogo ya utekelezaji wa baadhi ya miradi kunachangai miradi mingi kutokamika kwa wakati kama ilivyopangwa. Mathalani, miradi ya REA, mradi wa JNHPP ambao maeneo mengi mkandarasi yupo nyuma ya muda. Hali hii inalikwamisha Taifa kufikia malengo ya kiuchumi iliojiwekea.

3.2 Mapendekezo

Mheshimiwa Spika, Kamati inatoa mapendekezo yafuatayo ili kuboresha utekelezaji bora wa Wizara ya Nishati na Wizara ya Madini kama ifuatavyo:-

3.2.1 Wizara ya Nishati

a) Mradi wa Umeme wa Julius Nyerere (JNHPP) Rufiji MW 2115

Mheshimiwa Spika, KWA KUWA Mradi wa Umeme wa Julius Nyerere kufikia 31 Disemba 2021 ulikuwa umefikia **asilimia 53.25** ambapo kimkataba ulipaswa kuwa umefikia **asilimia 97.38** ukiwa nyuma kwa **asilimia 44.13**

NA KWA KUWA ikiwa mradi huu utachelewe kukamilika kwa wakati ni dhahiri kutakuwa na athari katika hali ya upatikanaji wa umeme nchini; kwani ni matarajio yetu kuona umeme wa Gridi ya Taifa unaongezeka kwa kukamilika mradi huu na kuchochea kasi ya uwekezaji wa viwanda vikubwa;

KWA HIYO BASI, Kamati inaliomba Bunge lako Tukufu liishauri Serikali kufanya yafuatayo:-

- i) Kuhakikisha inachukua hatua zote muhimu ili mradi ukamilike kwa mujibu wa mkataba na kwa wakati na taarifa sahihi kuhusu mradi ziwe zinatolewa kwa umma mara kwa mara;
- ii) Kuweka mkakati madhubuti wa kusimamia na kuhakikisha kuwa Mkandarasi anafunga vifaa na mitambo yenye kukidhi viwango vya ubora wa Kimataifa (International standards); na
- iii) Kuandaa miundombinu ya kusafirisha na kusambaza umeme ili pindi mradi wa JNHPP utakapokamilika na kuanza uzalishaji kusiwe na changamoto ya usafirishaji na usambazaji wa umeme huo.
- iv) Serikali ihakikishe inatimiza vyema matakwa yote ya kimkataba ili kukwepa hatari ya Taifa kuingia kwenye mtego wa kulipishwa fidia kwa kuchelewesha shughuli za mradi; na hivyo kuleta hasara kwa Taifa.

b) Shirika la Ugavi la Umeme (TANESCO)

Mheshimiwa Spika, KWA KUWA changamoto ya kukatika umeme mara kwa mara imeendelea kuwa kero kwa wananchi lakini pia kusababisha shughuli za kiuchumi kusimama na kuliletea Taifa hasara;

NA KWA KUWA, sababu kubwa ya kukatika umeme mara kwa mara inatokana na uchakavu na kuzidiwa kwa miundombinu na mitambo;

KWA HIYO BASI, Kamati inaliomba Bunge lako Tukufu liishauri Serikali kufanya yafuatayo:-

- i) TANESCO ipewe fedha zote zilizotengwa kwa ajili ya ukarabati wa miundombinu katika mwaka huu wa fedha ili iweze kufanya ukarabati mkubwa wa miundombinu yake na kuondoa tatizo la kukatika umeme mara kwa mara;
- ii) TANESCO iongezewe bajeti kwa ajili ya matengenezo ya Miundombinu ya ufuaji, usafirishaji na usambazaji wa umeme ili iweze kukarabati miundombinu hiyo na kuondoa tatizo la umeme kukatika mara kwa mara;
- iii) TANESCO iandae mkakati wa kudhibiti upotevu na wizi wa umeme sambamba na kudhibiti upotevu wa mapato yake;
- iv) Kutokana na kuongezeka kwa watumiaji wa umeme nchini TANESCO ifunge vifaa vyenye uwezo wa kusambaza umeme kwa wateja wengi ikiwemo kufunga mashine umba zenye uwezo wa kuhudumia wateja kadrii ya mahitaji yao;
- v) Serikali itoe tamko na elimu kwa wananchi juu ya gharama za kuunganishiwa umeme ili kuondoa mkanganyiko uliopo na kuongeza uelewa kwa wananchi. Vilevile ni muhimu bei ya umeme iangaliwe ili iwe huduma yenye kuleta ahueni kwa wananchi;
- vi) TANESCO iangalie ubora na uhakika wa umeme wake (Power Reliability) ili wateja wengi waweze kutumia hususan Viwanda vikubwa na ikibidi wawe

na laini zao mahsusi ili TANESCO iweze kupata mapato ya kutosha;

- vii) Wizara iwe inafanya tathmini ya hasara za kiuchumi ambazo nchi inapata kutokana na kukatika kwa umeme mara kwa mara nchini; na kuchukua hatua stahiki kama Kamati ilivyooelekeza ili kuepuka athari za kiuchumi ambazo nchi inazipata. Hii itasaidia kujua athari za uchumi kwa nchi, na TANESCO kuondokana na utendaji wa mazoea(*business as usual*)
- viii) Ipo haja kwa Serikali kufanya tathmini ya kina kuhusu gharama kubwa inazoitumia TANESCO katika uzalishaji, usafirishaji na usambazaji wa umeme. Matokeo ya tathmini hiyo yatumike kuijengea TANESCO uwezo kifedha, ili hatimaye iweze kutekeleza majukumu yake kwa wakati na kwa ufanisi.

c) Wakala wa Umeme Vijijini (REA)

Mheshimiwa Spika, KWA KUWA Lengo kuu la kuanzishwa kwa Wakala wa Umeme Vijijini (REA) ni kuhamasisha, kuratibu na kuwezesha uanzishwaji na uendelezaji wa miradi ya nishati bora vijijini ili kuchangia katika ukuaji wa uchumi na kuboresha maisha ya wananchi wa vijijini;

NA KWA KUWA, utekelezaji wa Miradi hii unakumbana na changamoto mbalimbali kama vile ukosefu wa fedha za kutosha, baadhi ya wakandarasi kuchelewa kukamilisha miradi, baadhi ya miradi imekuwa ikiruka baadhi ya vijiji na vitongoji na urasimu katika upatikanaji wa vibali na gharama kubwa ya kupitisha miundombinu ya umeme katika maeneo ya hifadhi za misitu;

KWA HIYO BASI, Kamati inaliomba Bunge lako Tukufu liishauri Serikali kufanya yafuatayo:-

- i) Kuwachukulia hatua ikiwa ni pamoja na kuwanyanganya miradi wakandarasi ambao wanazembea kutekeleza miradi;
- ii) Kama ambavyo wananchi wamekuwa na muamko na utayari wa kutoa maeneo yao bila malipo kuruhusu umeme wa REA unapopita kwenye maeneo yao, vivyo hivyo Taasisi za Umma nazo ziondoe urasimu kwenye utoaji wa vibali, na kuacha kudai fidia pale umeme wa REA unapopita kwenye maeneo ya Hifadhi na Misititu;
- iii) Kukamilisha kwa haraka maandalizi ya mpango kabambe wa kupeleka umeme kwenye vitongoji vyote nchini visivyo na umeme na kuepuka miradi midogo ya ujazilizi isiyo na tija;
- iv) Kuongeza bajeti ya REA ili miradi mingi iweze kutekelezwa kwa wakati na hivyo kuwaondolea adha ya ukosefu wa umeme wananchi wa vijijini; na
- v) Kujenga mahusiano bora na wananchi ili wawe walinzi wa kwanza wa miundombinu inayojengwa ili kuepuka hasara /uharibifu.

d) Mamlaka ya Udhhibiti wa Huduma za Nishati na Maji (EWURA)

i) Gharama za Mafuta

Mheshimiwa Spika, KWA KUWA bei ya mafuta nchini imekuwa ikipanda mara kwa mara na kusababisha kuongezeka kwa bei ya bidhaa mbalimbali hali ambayo inapelekea mfumuko wa bei na hivyo kuongeza gharama za maisha kwa wananchi;

NA KWA KUWA, kuongezeka kwa bei ya mafuta kunachangiwa na sababu mbalimbali kama vile kupanda bei ya mafuta katika soko la dunia, changamoto ya Miundombinu ya Bandari ya Dar es

Salaam na Uwezo mdogo wa Maghala ya kupokelea na kuhifadhi mafuta nchini;

KWAHIYO BASI, Kamati inaliomba Bunge lako Tukufu liishauri Serikali kufanya yafuatayo:-

- a. Kuweka mikakati ya muda mfupi na mrefu ya kuboresha miundombinu ya kupokea mafuta ya Bandari ya Dar es Salaam ili iweze kukidhi mahitaji na kupunguza gharama za mafuta nchini.
- b. Kujenga Maghala makubwa ambayo yatahifadhi zaidi ya **Mita za Ujazo Milion1.25**. Hatua hii itaifanya nchi yetu kuwa “**hub**” ya biashara ya mafuta kwa nchi zinazotuzunguka; na vilevile itawezesha nchi kuagiza mafuta mengi zaidi wakati bei ya mafuta imeshuka katika soko la dunia.
- c. Kwa kipindi cha mpito wakati Serikali ikijapanga kujenga sehemu moja ya kupokelea shehena ya mafuta (Single Receiveing Terminal) ghala la kuhifadhi mafuta la TIPER lianze kutumika ili kuondoa tatizo la meli kusubiri kwa muda mrefu kuingia bandarini na kupunguza gharama za ucheleweshaji wa meli.
- d. Kuharakisha kukamilisha mabadiliko ya mfumo wa uagizaji wa mafuta kwa pamoja kutoka zabuni ya shehena kwa shehena (*cargo by cargo*) kwenda zabuni ya bidhaa kwa bidhaa (*product by product*) kwa lengo la kuingiza shehena kubwa zaidi kwa kila aina ya mafuta na kupata unafuu wa gharama za uletaji wa mafuta.
- e. Upo ushindani usio sawa kati ya Kampuni za wazawa za uagizaji wa mafuta na Kampuni za nje. Kamati inaona kuwa ni muhimu TPDC na Kampuni yake tanzu ya biashara ya mafuta iwezeshe

kimkakati ili iweze kushindana na Kampuni za nje katika uagizaji wa mafuta. Aidha, Serikali ifanye mapitio ya sharia na kuja na marekebisho ya sharia yatakayowezesha Kampuni zilizosajiliwa nchini kupata unafuu utakaoziwezesha kuweza kushindana na Kampuni zilizosajiliwa nje ya nchi yetu.

- f. EWURA ikamilishe mchakato wa kutunga Kanuni zitakazowezesha uanzishaji wa Vituo vya Mafuta Vijijini kufanyika kwa gharama inayohimilika tofauti na vituo vya mijini. Zoezi hili likamilike kabla ya Mei, 2022 ili huduma hii muhimu iweze kufika maeneo mengi ya Vijijini kwa urahisi.

ii) Vinasaba

Mheshimiwa Spika, KWA KUWA TBS ndio taasisi yenye jukumu na mamlaka ya kusimamia viwango vya ubora wa bidhaa mbalimbali ikiwemo kutoa huduma ya vinasaba katika mafuta hapa nchini;

NA KWA KUWA EWURA miongoni mwa majukumu yake ni kusimamia sekta ya mafuta hapa nchini; hivyo, haipaswi kuwa na tofauti ya vipimo vya vinasaba kwenye mafuta kati yake na TBS;

KWA HIYO BASI Kamati inaliomba Bunge lako Tukufu liishauri Serikali kuhakikisha kuwa EWURA inapokwenda kufanya ukaguzi wa vipimo vya vinasaba kwenye mafuta izingatie miongozo, vigezo na viwango vilivyowekwa na TBS.

iii) Uwezo wa Shirika la Viwango Tanzania (TBS)

Mheshimiwa Spika, KWA KUWA TBS imekabidhiwa jukumu muhimu la kuweka vinasaba kwenye mafuta jukumu ambalo linapaswa kutekelezwa kwa weledi mkubwa na kwa ufanisi;

NA KWA KUWA, TBS inakabiliwa na changamoto ya rasilimali watu hali ambayo inaathiri ufanisi wa taasisi hiyo katika uwekaji wa vinasaba;

KWA HIYO BASI, Kamati inaliomba Bunge lako Tukufu liishauri Serikali kuimarisha uwezo wa TBS kwa kuiwezesha kuajiri watumishi wenye weledi ili iweze kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi.

e) Shirika la Maendeleo la Petroli Tanzania (TPDC)

Mheshimiwa Spika, KWA KUWA Miradi ya kuimarisha Miundombinu ya Usambazaji wa Gesi Asilia Nchini, na kuendeleza Shughuli za Utafutaji wa Mafuta na Gesi Asilia Nchini ni kati ya maeneo muhimu ya kujenga uchumi shindani kama ilivyoelezwa kwenye Mpango wa Maendeleo wa Miaka Mitano 2021/22 – 2025/26;

NA KWA KUWA, utekelezaji wa miradi hii unakumbana na changamoto mbalimbali na hususan ya uhaba wa fedha;

KWA HIYO BASI, Kamati inaliomba Bunge lako Tukufu liishauri Serikali kuitengea fedha za kutosha TPDC ili iweze kutekeleza miradi hii ambayo ni muhimu katika ukuaji wa uchumi wa nchi na ustawi wa wananchi.

f) PURA

Mheshimiwa Spika, KWA KUWA, kazi ya kuishauri Serikali kuratibu na kusimamia masuala yanayohusu Mkondo wa Juu wa Petroli katika utafutaji, uendelezaji na uzalishaji wa mafuta na Gesi Asilia nchini inahitaji utaalamu na weledi;

NA KWAKUWA, PURA ambayo ndiyo imepewa jukumu hilo ina uhaba wa watumishi wenye ujuzi adimu (rare skills) kama vile *Geophysicists*;

KWA HIYO BASI, Kamati inaliomba Bunge lako Tukufu liishauri Serikali na hususan Ofisi ya Rais (Utumishi na Utawala Bora) kutoa kipaumbele cha pekee kwa Mamlaka hii ili vibali vya ajira vitolewe kwa watumishi walioombwa kwa mustakabali wa Uchumi wa Taifa letu

3.2.2 Wizara ya Madini

a) Shirika la Madini la Taifa (STAMICO)

Mheshimiwa Spika, KWA KUWA Shirika la Madini la Taifa (STAMICO) linakabiliwa na changamoto mbalimbali kama kutojielekeza kwenye miradi ya kimkakati, kuwa na madeni makubwa kuliko mtaji iliyonao, na upungufu wa wafanyakazi kutokana na kuongezeka kwa shughuli;

NA KWA KUWA, Changamoto hizi zimekuwa ni kikwazo katika utekelezaji bora wa majukumu ya STAMICO;

KWAHIYO BASI, Kamati inaliomba Bunge lako Tukufu liishauri Serikali kufanya yafuatayo:-

- i) Kuielekeza STAMICO ijikite kwenye miradi michache yenye tija na ya kimkakati ili iweze kuitekeleza kikamilifu na kupata faida;
- ii) STAMICO itumie rasilimali ilizonazo kikamilifu na kwa ufanisi ili kujiongezea mtaji na kuweza kuwekeza zaidi kwenye miradi michache yenye tija;
- iii) Serikali iongeze mtaji STAMICO ili liwe shirika la kibiashara na kuweza kushindana na Kampuni binafsi katika sekta ya madini;
- iv) Kutoa vibali vya ajira ili STAMICO iweze kuajiri watumishi wenye weledi hali ambayo italiongezea shirika hilo ufanisi; na
- v) STAMICO ifanye mazungumzo na PPRA ili waweze kuona namna ya kuiwezesha STAMICO kufanya manunuzi kwa haraka na kuweza kushindana na Kampuni binafsi

b) Kampuni Tanzu ya STAMIGOLD

Mheshimiwa Spika, KWA KUWA STAMIGOLD inakabiliwa na changamoto ya gharama kubwa za uendeshaji kutokana na kutumia wastani wa **lita 12,000** za mafuta kwa siku kuendesha mitambo ya mgodi lakini pia mitambo inayotumiwa na mgodi pamoja na miundombinu yake imechakaa sana;

NA KWA KUWA, utumiaji wa mafuta kuendesha mitambo unaongeza gharama za uendeshaji ambazo ni takribani **Shilingi milioni 850** kwa Mwezi na hivyo kuwa mzigo kwa Kampuni na Taifa kwa ujumla;

NA KWA KUWA uchakavu wa miundombinu unahitaji matengenezo ya mara kwa mara hivyo kuongeza gharama za uendeshaji sanjari na kupungua kwa uzalishaji;

KWA HIYO BASI, Kamati inaliomba Bunge lako Tukufu liishauri Serikali kufanya yafuatayo:-

- i) Kuchukua hatua za haraka na kuunganisha mgodi huo na umeme wa Gridi ya Taifa ili kupunguza gharama za uendeshaji katika Kampuni hiyo; na
- ii) Serikali ihakikishe STAMIGOLD inaandaa Mpango Mkakati wa ununuzi wa mitambo mipya itakayoongeza uzalishaji na kupunguza gharama za uendeshaji.
- iii) Serikali ione namna ya kulipa madeni ya muda mrefu ya STAMIGOLD ambayo ni takribani **Shilingi Bilioni 20.46** ili shirika hilo liweze kujiendesha kibiashara na kuweza kuingia ubia na maKampuni mengine kwenye miradi mikubwa ya kimkakati yenye faida.

c) Tume ya Madini

Mheshimiwa Spika, KWA KUWA Sekta ya ya Madini inakabiliwa na changamoto mbalimbali ikiwemo viwango vikubwa vya tozo za uwakala wa usafirishaji madini nchini vinavyotozwa na TASAC; mathalani, TASAC inatoza kiasi cha **Dola za Marekani 2000** kwenye madini yenye thamani ya **Dola za Marekani Milioni 5** ikumbukwe kwamba hadi madini hayo yanafikia hatua ya usafirishaji tayari yameshalipiwa kodi na tozo za aina mbalimbali. Vile vile upo mlolongo wa tozo takriban 15 zinatozwa na Halmashauri mbalimbali kwa wachimbaji na wafanyabiashara wa madini. Na hivyo kuwa sababu mojawapo inayochangia utoroshaji wa madini kwa lengo la kukwepa utitiri huo wa kodi na tozo hizo;

NA KWA KUWA, Tume ya Madini inakabiliwa na Ufinyu wa bajeti kiasi cha kushindwa kununua vitendea kazi ambavyo ni mahsusi kwa ajili ya kutambua baadhi ya madini na mahali yalikofichwa;

NA KWA KUWA, changamoto hizi zimesababisha kuongezeka kwa utoroshaji wa madini na hivyo kutokuwa na afya katika sekta na uchumi wa nchi kwa ujumla;

KWA HIYO BASI, Kamati inaliomba Bunge lako Tukufu liishauri Serikali kufanya yafuatayo:-

- i) Serikali ione namna ya kupunguza tozo za uwakala wa usafirishaji madini nchini zinazotozwa na Shirika la Uwakala wa Meli Tanzania (TASAC) kwa madini yanayosafirishwa kwenda nje;
- ii) Kupunguza utitiri mwingi wa Tozo na Ada mbalimbali zinazotozwa na Halmashauri kwenye biashara ya madini;

- iii) Tume ya Madini iwezeshe kifedha ili iweze kununua vifaa muhimu ikiwemo vya kutambua baadhi ya madini na mahali yalipofichwa; na
- iv) Taratibu za kiutumishi zifanyike ili watumishi wanaokaimu wathibitishwe ili kuharakisha ufanyaji wa maamuzi na kuongeza ufanisi na tija katika shughuli Tume hiyo.

d) Taasisi ya Uwazi na Uwajibikaji wa Rasilimali Madini, Mafuta na Gesi Asilia (TEITI)

Mheshimiwa Spika, KWA KUWA Jukumu Kuu la TEITI ni kuhakikisha kuwa mapato yanayotokana na rasilimali madini, mafuta na Gesi Asilia yanahakikiwa na kutumika kwa manufaa ya wananchi wote pamoja na kuhakikisha Kampuni zinazofanya shughuli za utafutaji na uchimbaji wa madini, mafuta na Gesi Asilia zinaweka wazi taarifa za shughuli zao kulingana na Sheria ya TEITA ya mwaka 2015;

NA KWA KUWA, ili jukumu hili liweze kutekelezwa kikamilifu linahitaji uwepo wa watumishi wa kutosha wa kufanya maamuzi kwa haraka na kufanya kazi kwa ufanisi;

NA KWA KUWA, TEITI ina upungufu mkubwa wa watumishi na waliopo wanakaimu, lakini pia Kamati ya TEITI ilimaliza muda wake tangu Mwezi Oktoba, 2021;

KWA HIYO BASI, Kamati inaliomba Bunge lako Tukufu liishauri Serikali kufanya yafuatayo:-

- i) Kwa kuwa Muundo wa utumishi wa TEITI umeshaidhinishwa, na vilevile kwa sasa TEITI ina watumishi 7 pekee, Serikali iharakishe kutoa vibali vya ajira ili TEITI ipate watumishi wa kutosha na kuongeza ufanisi katika taasisi hiyo muhimu katika tasinia ya uziduaji;

- ii) Serikali ikamilishe mchakato wa kupata Kamati ya TEITI ili kuharakisha ufanyaji wa maamuzi na kuboresha utendaji kazi wa taaasisi hiyo; na
- iii) Taratibu za kiutumishi zifanyike ili watumishi wanaokaimu wathibitishwe ili kuraharakisha ufanyaji wa maamuzi kuongeza ufanisi na tija katika Taasisi hiyo.

4.0 HITIMISHO NA KUFUNGA HOJA

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo hayo ya kina pamoja na maoni na mapendekezo ya Kamati, naomba kuhitimisha na kufunga hoja ya Kamati kama ifuatavyo:-

4.1 Shukrani

Mheshimiwa Spika, kwa mara nyingine napenda kukupongeza tena kwa kuteuliwa kuwa Spika wa Nane wa Bunge letu. Kamati inaendelea kukuahidi ushirikiano na tunakuomba kila kila la kheri katika utekelezaji bora wa majukumu yako. Aidha, namshukuru na kumpongeza Naibu Spika pamoja na Wenyeviti wote wa Bunge kwa ushirikiano wenu wakati wote.

Mheshimiwa Spika, napenda kuwashukuru Wajumbe wote wa Kamati ya Nishati na Madini kwa ushirikiano wao wakati wa kutekeleza majukumu ya Kamati. Kwa heshima kubwa naomba kuwatambua kwa majina yao kama ifuatavyo:-

1. Mhe. Dunstan Luka Kitandula, Mb - Mwenyekiti
2. Mhe. Seif Khamis Said Gulamali, Mb- M/Mwenyekiti
3. Mhe. Alaudin Hasham Salim, Mb - Mjumbe
4. Mhe. Amina Bakari Yussuf, Mb - Mjumbe
5. Mhe. Catherine Valentine Magige, Mb- Mjumbe
6. Mhe. Hamis Mwagao Tabasam, Mb - Mjumbe
7. Mhe. Iddi Kassim Iddi, Mb - Mjumbe
8. Mhe. Jesca David Kishoa, Mb - Mjumbe
9. Mhe. Jesca Jonathan Msambatavangu, Mb - Mjumbe
10. Mhe. John Marko Sallu, Mb - Mjumbe
11. Mhe. Juliana Didas Masaburi, Mb - Mjumbe
12. Mhe. Katani Ahmad Katani, Mb - Mjumbe
13. Mhe. Kenneth Ernest Nollo, Mb - Mjumbe
14. Mhe. Mariam Ditopile Mzuzuri, Mb - Mjumbe

15.	Mhe. Dkt. Mathayo David Mathayo, Mb-	Mjumbe
16.	Mhe. Mussa Omari Salim,Mb -	Mjumbe
17.	Mhe. Musukuma Joseph Kasheku, Mb -	Mjumbe
18.	Mhe. Nicodemas Henry Maganga, Mb -	Mjumbe
19.	Mhe. Nusrat Shaaban Hanje, Mb -	Mjumbe
20.	Mhe. Saada Mansour Hussein, Mb -	Mjumbe
21.	Mhe. Robert Chacha Maboto, Mb -	Mjumbe
22.	Mhe. Eng. Stella Martin Manyanya, Mb -	Mjumbe
23.	Mhe. Ussi Salum Pondeza, Mb -	Mjumbe
24.	Mhe. Ameir Abdallah Ameir, Mb -	Mjumbe
25.	Mhe. Josephine Johnson Genzabuke, Mb -	Mjumbe
26.	Mhe. Mohamed Said Issa, Mb -	Mjumbe
27.	Mhe. Mwita Mwikabe Waitara, Mb -	Mjumbe

Mheshimiwa Spika, Kamati inawapongeza na kuwashukuru Waziri wa Nishati Mhe. January Y. Makamba (Mb), Naibu Waziri Mhe. Steven L. Byabato (Mb), Waziri wa Madini Mhe. Dotto Mashaka Biteko (Mb) na Naibu Waziri Mhe. Dkt. Lemomo Kiruswa (Mb) kwa ushirikiano ambao wanaipa Kamati. Aidha, Kamati inawapongeza na kutoa shukrani wa Katibu Mkuu wa Wizara ya Nishati Eng. Felchesm Mramba (Nishati) na Naibu wake Ndg. Khery A. Mahimbali pamoja na Katibu Mkuu Wizara ya Madini Ndg. Adolph H. Ndunguru na Naibu wake Ndg. Msafiri J. Mbibo na watendaji wote wa Wizara hizi mbili kwa ushirikiano wanaoipa Kamati wakati wote.

Mheshimiwa Spika, kipekee napenda kumshukuru Katibu wa Bunge Ndg. Nenelwa J. Mwihambi (ndc) kwa ushirikiano wake kwa Kamati yetu. Pamoja nae namshukuru Ndg. Athuman B. Hussein (ndc) Mkurugenzi wa Idara ya Kamati za Bunge, Ndg. Mswige D. Bisile – Mkurugenzi Msaidizi, Makatibu wa Kamati hii, Ndg. Pamela Pallangyo, Ndg. Omary Magwinza, Ndg. Hosiana John pamoja na Msaidizi wa Kamati Ndg. Rukia Shaban kwa kuratibu vyema shughuli za Kamati na kuhakikisha Taarifa hii inakamilika kwa wakati.

4.2 Hoja

Mheshimiwa Spika, sasa naomba Bunge lako Tukufu liipokee na kuijadili Taarifa hii na hatimaye kukubali maoni, ushauri na mapendekezo ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Nishati na Madini.

Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja.

Dunstan Luka Kitandula, Mb

MWENYEKITI

KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA NISHATI NA MADINI

15 Februari, 2022